

Ett nummer fullt av händelser
från 2002 s7-22

året
som
gått

2/03

FOTO: HILLEVINGEL

Är växthuseffekten verkligen sann?

Jorden har ett ovanligt kallt klimat idag, säger säger Birger Schmitz
s 26-27

Vad hände vid GU 2002?

Jo, studerandestillströmningen var fortsatt god, en ny fakultetsnämnd med ansvar för IT-universitetet inrättades, 13 000 studenter gav sin syn på sin studiesituation i en STUG-undersökning, Sahlgrenska akademien gick ett par vändor med Höskoleverket, Hälsovetarbacken invigdes, en forskare från Lund förvägrades ta del av forskningsmaterial...

Det hände naturligtvis otroligt mycket vid landets största universitetet förra året och GU Journalen är på tok för tunn för att ens skildra toppen på detta väldiga isberg. Istället gör vi, i ett antal artiklar, nedslag i GU:s verksamhet 2002.

sid 7-22

ÖVRIGT INNEHÅLL

3 Skenande kostnader
externa jurister kostar skjortan

4 Rektor – en ensam stark man

5 Cityuniversitetet fullbordas

6 GU Journalen viktigaste informationskällan

24 Lärarutbildningen en b-utbildning?

26-27 Naturvetenskap handlar inte om teknik

GU Journalen

GU JOURNALEN är en personaltidning från Göteborgs universitet

CHEFREDAKTÖR: Allan Eriksson, tjänstledig

BITRÄDANDE REDAKTÖR: Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

REPORTRAR: Lars Nicklason/Tel: 773 1014
lars.nicklason@adm.gu.se
Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se

FOTOGRAF: Göran Olofsson/Tel: 773 2929

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink

STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Pettersson

MEDVERKANDE SKRIBENTER: Kerstin Norén, Anki Dellnäs, Gunilla Gärdfeldt

KORREKTUR: Britt Kihlman

ADRESS: GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 031-773 4354

E-POST: gu-journalen@gu.se

INTERNET: <http://www.gu.se/aktuellt/gu-journalen>

WEBBTIDNING: Mikael Stoltz

TRYCK: Elanders Novum, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 6 200 ex

UTGIVNING: 6 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer i början av juni

MANUSSTOPP: 20 maj 2003

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Fri forskning mot våld

"VILJA FRIHET, motstå våldet" är den devis som Stiftelsen Torgny Segerstedts minne gjort till sin. De orden vill just nu inte lämna tanken. Förra gången Stiftelsen hoppades vara nära att finansiera en gästprofessur i Torgny Segerstedts namn var våren 2001. Då var Bush här.

Gästprofessuren till Torgny Segerstedts minne har just realiserats. Då är Bush aktuell igen. Den som läser Segerstedts artiklar i GHT från "hitlerismens" tid, kan uppleva sambandet. Krigsförberedelserna, bakgrunden och nu kriget i Irak – liksom alla andra slag av mänskliga katastrofer – behöver journalister av Segerstedts dimensioner.

Det fria ordet hör ihop med den fria forskningen. Ingendera har hittills förhindrat krig, våld, fattigdom och svält. Ändå kan båda vara några av de få medel vi har för att motverka olika slag av våld. Göteborgs universitet har tagit ställning i sin Vision: "Akademisk utbildning och forskning är inte mål i sig utan medel för att förbättra oss alla som människor och göra världen bättre att leva i".

KAN DEN FRIA forskningen planeras? Rektor skrev före jul om hoten mot universitetens autonomi och planerarsamhällets tilltagande styrning av den fria forskningen på sätt som självklart får konsekvenser också för en forskningsanknuten grundutbildning. Samtidigt har planeringstänkandet på ett delvis orefleterat – och farligt – sätt brett ut sig också inom universiteten själva. Till en del handlar det om att därtill är vi nödda och tvungna, till en annan del är det en fråga om intern styrning.

Vid sidan av rektorsval hör arbetet med Verksamhetsplan 2004-2006 till det som sedan länge engagerar många. Vid policymötet före senaste styrelsen redovisades den föregående planens måluppfyllelse. Resultatet visade sig allmänt sett vara gott. Redovisningen väckte gamla tankar. Skulle resultatet – de uppnådda målen – blivit annorlunda utan en verksamhetsplan? Det är inte sannolikt.

En verksamhetsplan är inte tagen ur luften. Den sätter på papper dels aktiviteter som är på gång, dels sådana som vi är skyldiga att

göra. Därför är en hög grad av måluppfyllelse inte förvånande. Vi vet alla, att till ett universitets grundläggande uppgifter hör det slag av kreativitet, som inte kan förutsägas och planeras. Den delen av verksamheten försvinner i det här slaget av uppsummering av resultat. Samtidigt vet vi, att mycket har hänt och händer som inte var planerat och förutsägbart, på gott och ont. En gästprofessur till minnet av Torgny Segerstedt har exempelvis aldrig ingått i vår verksamhetsplan – inte heller har vi där tagit ställning för att avskaffa Temanämnden eller lägga ner Universitetshörnan.

Vi har som universitet i dag stor anledning att reflektera över inskränkningar vad gäller vår sedan länge starkt begränsade autonomi och frihet. Då ska vi kanske också fundera över i vad mån vi internt medverkar till att ytterligare klavbinda oss själva. Om allt är väl, går den s k verksamheten vid ett universitet inte att planera annat än på ett ytligt plan. Vem ser vad som sker på institutionerna, där den verksamhet som är förutsättningen för hela överbyggnaden bedrivs?

DET ÄR ALLA DE människor, som verkar inom universitetet som ytterst är den enda och stora resursen – och jag behöver inte förtydliga med att jag avser också studenter. I dag planeras universiteten utifrån modeller hämtade från näringslivet och försvarsmakten. Att lära av andra är inte fel, tvärtom. Men vad beror det på att universiteten aldrig själva spridit eller fått gehör för alternativa modeller, vilket både är och borde vara en del av vår ideologi och identitet?

"Rektor har ordet" engagerar. Där ska en riktig rektor tala, säger reaktionerna. Nu skriver prorektor i två nummer i rad. Blir det en folkstorm? Jag kan lugna läsarna med att det är sista gången denna prorektor har ordet. Jag vill samtidigt tacka för förtroendet att under fem år ha fått verka i namnet av Göteborgs universitet. För mig är det en grundläggande positiv tillhörighet, både akademiskt och som en utätriktad, samhällstillvänd kraft.

Birgitta Skarin Frykman

Snobbar som jobbar

Advokatbyrå kostade GU två miljoner 2002

Förra året fakturerade advokatbyrån Mannheimer Swartling Göteborgs universitet för juridiska tjänster motsvarande drygt fyra månaders heltidsarbete. Pris 3 000 kronor timman eller totalt 2,1 miljoner kronor.

Är det rimligt? Varför utnyttjar inte GU sin egen juridiska kompetens?

BAKOM DE HÖGA advokatkostnaderna ligger framför allt två saker: turerna kring Sahlgrenska akademiens organisation och vissa bolags- och ägarfrågor rörande GU Holding. I båda fallen är det i huvudsak en och samma advokat från Mannheimer Swartling som bistått GU. Det kanske är helt i sin ordning – i vissa juridiska frågor är det bra med ett utomstående perspektiv. Det menar Handelshögskolans rektor Rolf Wolff. Utan att vara insatt i detaljer kan han ändå inte låta bli att reflektera över hur GU väljer att anlita dyra externa jurister när expertis finns inom organisationen.

– Vi har en av Sveriges bästa juridiska institutioner. Varför tar man inte del av kompetensen där? De kanske inte alltid har tid, men man kan ju åtminstone fråga. Universitetet är en fantastisk samling professionella personer, en kunskapsorganisation som slår ut vilket företag som helst i Sverige och som förstas borde utnyttjas i första hand. Jag förstår inte varför vi inte kan skapa en sådan kultur.

DET HANDLAR INTE BARA om effektivitet, utan också om stolthet, menar Rolf Wolff. Om universitetsledningen förmedlar en tilltro växer självkänslan i organisationen. Dessutom öppnar det upp för samarbeten mellan dess delar. Rolf Wolff nämner själv ett exempel på hur expertis vid psykologiska institutionen anlitas för en personalundersökning vid Handelshögskolan med mycket gott resultat.

– Jag tror att man ibland tycker det är häftigare att anlita stora kända namn. Det finns en snobbeffekt, men jag vet att vi är minst lika duktiga, eller till och med duktigare. Och jag har själv arbetat som konsult och vet hur sådan verksamhet fungerar. Det finns en tendens att blåsa upp fakturor. Och har man en gång fått in foten så är det lättare att bearbeta de kunder man redan har än att sälja in nya projekt. Det är marknadsföringskurs 1 A.

När det gäller juridiska tjänster skulle

allt från timdebitering till mer långsiktiga avtal med juridiska institutionen kunna vara en lösning, menar Rolf Wolff. Eller så skulle någon kunna hyras ut därifrån för en längre tid.

Det tror också Robert Pahlsson, prefekt vid juridiska institutionen, skulle kunna vara en bra idé.

– Det är klart att det är en tillgång att arbeta praktiskt och få lite input. Med tanke på att statsmakterna uppmanat oss att bidra till vår egen försörjning har vi anställt mer personal för uppdragsutbildning. Vi skulle kunna göra samma sak om någon ber oss om hjälp.

Men som läget är idag utnyttjas kapacitet

” Jag tror att man ibland tycker det är häftigare att anlita stora kända namn. Det finns en snobbeffekt, men jag vet att vi är minst lika duktiga, eller till och med duktigare.

Rolf Wolff
Rektor, Handelshögskolan

teten på personalen fullt ut och några möjligheter att ligga ”stand by” på samma sätt som en stor advokatbyrå finns förstas inte. Robert Pahlsson tycker ändå att andra delar av GU ska vända sig till institutionen med juridiska spörsmål.

– Vi kan åtminstone lämna preliminära prognoser, formulera frågor och hitta rätt personer och byråer som kan hjälpa till. Flera av oss är medlemmar i branschklubbar och vi har många kontakter i den juridiska världen.

Universitetsdirektör Björn Järbur menar att grundkonceptet är att de interna resurserna ska utnyttjas när det är möjligt, men möjligheterna är inte speciellt stora i juridiska sammanhang.

– Den juridiska världen är väldigt specialiserad och har du behov av omedelbar spetskompetens i, låt säga, en månad så kan du få det i affärssammanhang. Det är inte säkert det blir billigare om vi skulle anlita juridiska institutionen. De kanske

behöver mycket mer tid på sig.

Men juridiska institutionen har inte ens tillfrågats i ärendena om Sahlgrenska akademien och GU-holding. Åtminstone inte vad Robert Pahlsson vet.

– Överhuvudtaget har ingen vänt sig till oss under de år som jag har arbetat här, vilket förvånar mig, säger Robert Pahlsson. Jag har all respekt för advokatkåren, men vi kan också mycket även om vi givetvis inte kan allt. Här finns sex professorer som täcker de flesta områden och som har mycket praktisk erfarenhet. Vi är inte några akademiska broilers.

Bengt-Ove Boström, vicerektor för kvalitetsfrågor, menar att outsourcingtenden inte bara är en kostnadsfråga utan också en kvalitetsfråga.

– Hur bedömde GU:s egna jurister de ärendena som vi rådfrågat om? Hur bedömdes de av de externa? Vad blev sedan utslaget? Som grund för en bedömning av hur man vill göra i framtiden kan det vara intressant att se i backspegeln och göra en sådan jämförelse.

ENLIGT BJÖRN JÄRBUR har advokaterna på Mannheimer Swartling gjort ett mycket gott arbete.

– Det är klart att det rör sig om stora pengar som jag helst hade sett att vi slapp betala, men Sahlgrenska akademien är viktigt för oss. Vår vision ställer dock särskilda krav på organisationen, vilket Högscoleverket inte accepterat. Men tack vare vårt juridiska arbete ligger nu en propå hos regeringen som kan innebära en lagändring. Mot den bakgrunden är priset vi fått betala rimligt.

Björn Järbur tycker också det är viktigt att poängtera att frågor av Sahlgrenska akademins dignitet inte dyker upp varje år. Årets utgifter är exceptionella. Men det finns ändå en målsättning att långsamt bygga upp en större juridisk kompetens centralt inom GU.

– Vi håller till exempel på att anställa en handläggare på rektorskansliet. Vår tanke är få in unga medarbetare som successivt kan tillgodogöra sig specialistkompetens. Men vi kommer aldrig att kunna täcka alla områden, det skulle kräva en egen juridisk byrå. Vad det hela handlar om är att hitta rätt balans, säger Björn Järbur.

Lars Nicklason

Miljöforskning visas på webben

ATT HITTA ÖVERSKÅDLIG och lättgänglig information om forskning på universitet och högskolor är inte alltid så lätt. Det visar bland annat den undersökning av universitetens och högskolornas webbplatser som IVA (Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien) nyligen gjorde och där Göteborgs universitet fick beröm för sin forskningsinformation. För att ännu tydligare visa den omfattande forskning inom miljövetenskap och hållbar utveckling som bedrivs på Göteborgs universitet och Chalmers, håller GMV – Göteborgs miljövetenskapliga centrum på att skapa en miljöportal på internet. På portalen ska miljöforskning presenteras på ett populärvetenskapligt sätt för målgruppen som framför allt är ungdomar i gymnasieåldern. Webbplatsen kommer att lanseras till hösten. Om du har några idéer kring miljöportalen och dess innehåll är du välkommen att kontakta Mikael Persson på GMV.

mikael.persson@miljo.chalmers.se

Extra Extra

Gunnar Svedberg ny rektor

GUNNAR SVEDBERG – det är den kandidat som styrelsen kommer att föreslå regeringen som ny rektor vid Göteborgs universitet.

Detta stod klart vid GU Journalens pressläggning.

Gunnar Svedberg är rektor för Mitthögskolan och har drivit lärosätets kraftiga utveckling vilket bland annat lett till regeringens beslut nyligen att Mitthögskolan ska bli universitet 2005.

Gunnar Svedberg är doktor i kemisk apparatteknik. 1986 utsågs han till tf professor i energiteknik för den kemiska processindustrin och 1989 blev han professor inom samma område. Under perioden 1994-97 var han vicerektor vid KTH.

Gunnar Svedberg innehar två gästprofessorer vid universitet i Kina. Han har vid flera tillfällen utsetts till Årets lärare vid KTH:s Kemi- och kemiteknikfakultet.

För mer information, se webbsidan: www.gu.se/aktuellt

För senaste nytt: www.gu.se/aktuellt/

Där presenteras nyheter, både interna och externa, och där kan man också rösta i Veckans fråga. Eller gå in på Fria Ord och tyck till! Webben är till för dig!

Vit, medelålders och man

VD-modell gynnar män

Ingen kvinna. Ingen intern kandidat.

De två återstående rektorskandidaterna är rektorsproffs från mindre högskolor, medelålders män och plockade utifrån.

Varför tycks det vara så svårt att rekrytera rektor?

ANN-MARI SVENNERHOLM, vicerektor för jämställdhets- och jämlikhetsfrågor, tror det har mycket med rektorsrollen i sig att göra.

– Jag är förstas besviken över att nästa rektor inte blir en kvinna. Det betyder att jag och många med mig har misslyckats, men jag tror problemet ligger i att man på förhand bestämt sig för hur en rektor ska vara.

Stöpt i samma form som de tidigare? Jo, åtminstone ungefär. Ann-Mari Svennerholm menar att det idag inte finns många kvinnor som bär på de traditionella erfarenheter som rektorsrollen kräver.

Därför efterlyser hon nya tänkesätt.

– Dagens rektor har ett oerhört tufft och ensamt jobb. Han är chef för myndigheten, chef för personalen och dessutom universitetets akademiske företrädare. Det är närmast omöjligt för en person att klara det.

Adrian Nählinder, ordförande i Göteborgs universitets studentkårer, är inne på samma resonemang.

– HÖGSKOLEVÄRLDEN är en mansdominerad värld med spelregler som jag tror avskräcker många rektorskandidater. Det finns både en kultur om att man måste vara en Übermensch, liksom en bristande tro på kvinnligt ledarskap.

Kanske är det därför den svenska rektorsligan består av en ganska homogen grupp medelålders män som roterar på posterna. När en rektorslucka uppstår vid ett större universitet fylls den av någon på väg upp från ett mindre lärosäte och luckan där fylls sin tur av någon från ett ännu mindre.

– Rekryteringsbasen måste breddas och rektorsrollen göras mer attraktiv för yngre personer, säger Ann-Mari Svennerholm. Jag tycker att rektor ska vara GU:s ambassadör, ett ansikte utåt med ett gott kontaktnät – inte minst på departementsnivå. I en sådan

roll är det inte säkert vi behöver en person som kan allt. Rektor kan ha medhjälpare som kompletterar honom eller henne.

Lennart Weibull, dekanus för samhällsvetenskapliga fakulteten, är inne på samma linje.

– Det krävs idag en form av kollektivt ledarskap, kanske en rektorsledning på tre, fyra personer om man ska kunna hålla ihop GU.

LENNART WEIBULL nämner särskilt problemen med hur decentraliseringen hanterats, något som resulterat i att fakulteterna har kommit allt längre från det gemensamma, och de ökade svårigheter som finns att hantera samordningen.

– Detta gör rektorsrollen i Göteborg mycket svår, eftersom en rektor hela tiden riskerar att hamna i oönskade konflikter med olika delar av universitetet.

Men eftersom Bo Samuelsson gick ut tidigt med att han avsåg att avgå, menar han att det har funnits god tid att tänka över organisationen. Sådana åsikter fördes också fram, menar Lennart Weibull.

– Man borde ha ägnat första halvåret av rekryteringsprocessen åt att diskutera vilken typ av ledning som krävs av ett så stort universitet som Göteborgs. Jag tror att det hade resulterat i en mer nyanserad syn på ledarskapet och att man då undvikit den inriktning på en stark ledare som nu framträder i kravprofilen.

En annan typ av problem är att den som är rektor riskerar att fjärras från verksamheten. Att ta upp forskning och undervisning igen efter sex års frånvaro är, om inte omöjligt, så i alla fall mycket svårt.

– Rektor borde kunna ges möjlighet att ägna någon dag i veckan åt forskning. Vid sidan av sig skulle rektorn kunna ha förslagsvis tre biträdande rektorer på minst halvtid med ansvar för olika vetenskapsområden. Givetvis finns det svagheter även med en sådan modell men jag tror ändå att den är klart bättre för ett modernt akademiskt ledarskap än näringslivets VD-modell.

Prorektor Birgitta Skarin Frykman menar att de alltmer omfattande kraven på rektorsrollen långsamt växt fram utan att ha tydliggjorts.

– FLERA SAKER HAR lagts på uppifrån och utifrån. Att vara rektor handlar inte så mycket om att vara samlade kraft på ett ideologiskt plan längre, nu rör det sig mer om en operativ roll. Det är i och för sig beklagligt. Som rektor måste man därför vara beredd att lägga om sina vanor helt under sex år. Och det är klart att det kan göra rollen mindre attraktiv.

Är det kanske så att en akademiker inte är lämpad för rektorsrollen?

– Nej, det finns säkert professorer som är duktiga inom GU, men fördelarna med de två kandidaterna som har utsetts är att de redan är rektorer och har erfarenhet. Dessutom är de akademiker och har en meritering som passar in. Min personliga inställning är att det varit bra om vi fått en kvinnlig rektor, men det allra viktigaste är vi får en bra rektor oavsett kön eller var denne kommer ifrån.

Ny programserie i P4

TÄNK OM... heter en ny programserie i P4 med forskare från Göteborgs universitet. Med vetenskapens hjälp vänder man upp och ner på historien och spekulerar i vad som hade hänt om det som hände inte hade hänt.

Totalt medverkar åtta vetenskapsmän och -kvinnor, fyra i varje program. Programledare är Lasse Swahn och producent Anette Carlsson på Universitets-TV.

Premiärprogrammet sänds på långfredagen den 18 april kl 11-11.30 och kan höras i hela landet. Ämnena man spekulerar kring är om människan bara hade en brunsttid om året, hur hade livet sett ut då? Och om John F Kennedy inte hade mördats, hur hade USA och läget i världen utvecklets då?

Det andra programmet sänds på onsdag påsk, den 21 april kl 11-11.30. Ämnen: om alla visste sin dödsdag och om radio och TV aldrig hade uppfunnits.

Panelen i de båda första programmen består av Britt-Marie Näsström, religion, Edda Manga, idé- och lärohistoria, Gunnar Bjursell, molekylärbiologi och Bengt Brülde, filosofi.

Ny gästprofessur

ASBJÖRN EIDE – så heter den förste innehavaren av den nyligen inrättade gästprofessuren till Torgny Segerstedts minne. Asbjörn Eide är specialist på mänskliga rättigheter och fredsfrågor och verksam vid Norsk senter for menneskerettigheter vid juridiska fakulteten, Oslo universitet.

Gästprofessuren, som är ett resultat av ett avtal mellan Stiftelsen Torgny Segerstedts minne och GU, ska gälla ett år i taget. Asbjörn Eides professur förläggs till samhällsvetenskapliga fakulteten men professuren är inte ämnesbunden utan kan flytta mellan fakulteterna.

Professuren ska i första hand vara inriktad på områdena demokrati, yttrandefrihet, mänskliga rättigheter och religion.

För senaste nytt:

Är du intresserad av att snabbt få information om vad som händer vid GU? Tag då som vana att varje morgon titta in på www.gu.se/aktuellt/ Där presenteras nyheter, både interna och externa, och där kan man också rösta i Veckans fråga. Eller gå in på Fria Ord och tyck till! Webben är till för dig!

FOTOMONTAGE: NIRENS ARKITEKTONTER AB

Klart för Nya Pedagogen

Avtalet mellan GU och kommunala Higab är undertecknat. Nu återstår tre års byggande i området kring Sociala huset och Gamla Latin innan Nya Pedagogen – den sista byggestenen i Cityuniversitetet – står klar 2006.

UR SOCIALA HUSETS HÄSTSKO sticker en avlång och rundad glasfasad ut. Från Grönsakstorget kan man se Billhällshuset genom den jättelika glaskroppen.

Tanken är att det nya Gemensamhetshuset ska ge Nya Pedagogen en välkomnande entré, något som rektor Bo Samuelsson menar ligger i linje med GU:s vision om det öppna universitetet. Det gör även "fullbordandet" av Cityuniversitetet.

– De flesta av GU:s delar kommer att hamna inom en kilometers radie, vilket ökar närheten, sade Bo Samuelsson på en presskonferens i slutet av mars.

Gemensamhetshuset ska bland annat innehålla föreläsningssalar, bibliotek, administration, studentkår och andra mötesplatser. För att få plats med allt

kommer en del föreläsningssalar att placeras "likt tårtpåsar" under jord. Under jord kommer också ett parkeringshus i två plan med plats för 220 fordon att byggas. Där blir det också möjligt att beskåda delar av den gamla stadsmuren genom glas.

På andra sidan Magasinsgatan, där parkeringen vid Gamla Latin nu ligger, kommer ett stort fyrkantigt hus kallat Undervisningshuset att rymma undervisningssalar, lärararbetsplatser och läsplatser. Glas och tegel präglar fasaden och en innergård täcks av glasat tak. Själva Gamla Latin byggs om för att hysa institutionen för hushållsvetenskap och restaurangmanagement.

HELA BYGGET BERÄKNAS kosta mellan 600-700 miljoner kronor, men GU – som kommer att hyra av Higab – behöver inte betala mer i hyra än vad man gör för lokalerna i Mölndal idag. Enligt professor emeritus Martin Fritz blir årshyran cirka 37 miljoner kronor.

– Lokalytan är mindre, men kommer att utnyttjas mer effektivt. I Mölndal finns

stora överytor som inte används.

Gegerfeltska villan, som ligger bakom Gamla Latin, blir också en del av Nya Pedagogen. Den får dock inte byggas om.

– Förmodligen blir den en pendang till Ågrenska villan. Här kan mottagningar hållas och kanske kan några rum också bli gästforskarrum, säger fastighetschef Ingemar Thorén.

Det återstår en arkeologisk utgrävning innan bygget kan sätta igång. Hittas inga intakta murar eller annat av betydelse för svenskt kulturarv kommer bygget att starta nästa år. Under processens gång ska inte några förseningar behöva uppstå.

– Nej, vi jobbar tätt ihop med Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet, och om vi måste sluta gräva för att vi stöter på ett fartyg eller något annat intressant så är det inga problem. Sådana förseningar rymms i vår tidplan. Hösten 2006 står Nya Pedagogen klar.

Lars Nicklason

Jubileumsfonden ledigförklarar stipendier 2003

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Ansökan ska vara inkommen till Jubileumsfonden, Göteborgs universitet, Box 100, 405 30 Göteborg, senast den 25 april 2003.

GÖTEBORGS UNIVERSITETS FORSKNINGSFOND

Årets anslag uppgår till 970 000 kronor. För både forskning och studieresor.

KUNGL. VETENSKAPS- OCH VITTERHETSSAMHÄLLETETS GÅVA

Fyra forskningsstipendier om vardera 50 000 kronor för att möjliggöra yngre forskares forskningsvistelser vid andra europeiska lärosäten.

MARY VON SYDOWS F WIJK DONATIONSFONDS GÅVA

Ett stipendium om 30 000 kronor för forskning med inriktning på Frankrike och fransk litteratur.

ELOF HANSSONS STIFTELSES GÅVA

Ett stipendium om 15 000 kronor för forskning inom det merkantila området.

DE VÄSTSVENSKA KOMMUNERNAS OCH LANDSTINGENS GÅVA

Två stipendier om vardera 50 000 kronor för att möjliggöra vidareutbildning vid universitet utanför Sverige. Den sökande skall ha avlagt grundexamen.

Mer information och ansökningsblankett finns på hemsidan: <http://www.gu.se/aktuellt/doc/jubileumsfonden.html>

GU Journalen får gott betyg

nio av tio anställda läser tidningen

Nio av tio anställda läser GU Journalen. Tidningen är också den viktigaste informationskällan för GU:s anställda. Det visar resultat från den nyligen genomförda Arbetsmiljöundersökningen.

GU JOURNALEN ÄR, näst efter arbetsplatsmöten, den informationskanal som har störst betydelse för GU:s anställda, följt av nyhetsblad från institutionen och Göteborgs-Posten.

Hela 71 procent av GU:s anställda läser eller bläddrar i varje nummer av tidningen, ytterligare 18 procent läser då och då. Det kan jämföras med fakultetsblad där 46 procent läser eller bläddrar i varje nummer och 19 procent läser då och då.

– Det är väldigt bra siffror GU Journalen får, förklarar Lennart Weibull, dekanus vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, vid en presentation av undersökningens resultat. Universitetet har ju en sådan bred verksamhet med många olika grupper av personal. Att

göra en tidning med god kvalitet och intressant innehåll som kan läsas av alla, oberoende av fakultet eller personalkategori, innebär en väldig utmaning. Att större delen av GU:s anställda läser journalen är alltså ett mycket gott resultat.

77 procent av GU:s anställda anser att GU Journalen innehåller viktiga nyheter, 73 procent att debattinläggen är intressanta och lika många tycker att tidningen har en bred bevakning av vad som händer inom GU.

55 procent av de anställda menar att GU Journalen har mycket stor eller ganska stor betydelse för deras bild av universitetet. När det gäller Göteborgs-Posten och fakultetsbladen är det 53 procent som anser att de har mycket eller ganska stor betydelse, radio/tv hamnar på 40 procent och för Göteborgske Spionen är siffran 30 procent.

GU Journalen läses mest av administrativ personal men också lärare är flitiga läsare. Personer som varit länge anställda vid GU läser mer än de som anställts nyligen – bland dem som varit anställda mer än 20 år

läser 83 procent varje nummer av GUJ medan bara 57 procent av dem som varit anställda mindre än två år läser varje nummer av tidningen.

Det finns också skillnader mellan fakulteter – vid gemensamma förvaltningen samt vid utbildningsvetenskapliga och humanistiska fakulteterna finns de flitigaste läsarna av GUJ. Vid naturvetenskapliga fakulteten läser man minst.

Men GU Journalen hamnar högre än alla andra interna informationskanaler vid samtliga fakulteter.

En mer heltäckande beskrivning av Arbetsmiljöundersökningens resultat kommer i nästa nummer av GU Journalen.

Eva Lundgren

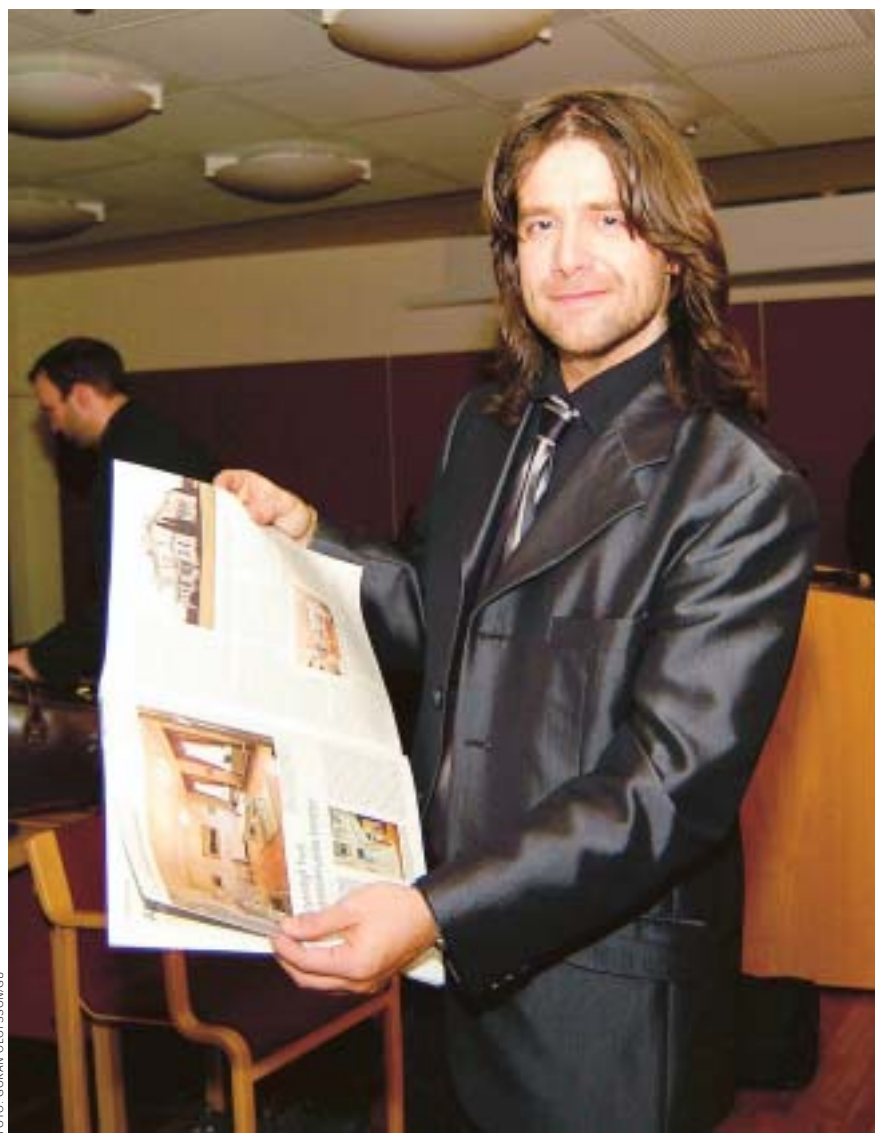

FOTO: GÖRAN OLOFSSON/GU

I Kina, där hans skiva *World Wide Wells* har kallats det viktigaste rockalbumet sedan Elvis Presleys *Aloha from Hawaii*, spelade Robert Wells inför 1,3 miljarder människor. Men frågan är om de rapsodirockade lika hårt som Lyktans 320 gäster. Efteråt kopplade Wells av med GU Journalen. Intressantare än nallebjörnar?

Tunggung med Wells

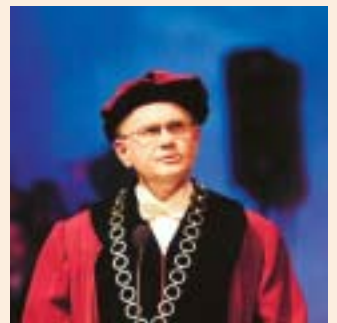
DEN 21 MARS invigdes konferenssal Lyktan storstilat med öppet hus, tilltugg och konserter. Rektor Bo Samuelsson och Christina Rogestam från Akademiska Hus hade nöjet att krossa en sockerchampagneflaska samtidigt som de första portionerna italiensk mat och dryck serverades. Sedan blev det lika italiensk som finstämd barockmusik med Ensemble del Festival Barocco di Viterbo innan det var dags för påfyllning av den italienska kosten.

Framåt 23-tiden var alla redo för kvällens långhåriga höjdpunkt Robert Wells som inledde med att be gitarristen "säga nåt på göteborgska".

– Änna!

Och så drog gunget igång. Slipsar svängde, händer klappades blåa och det dansades så det knakade i de akademiska knäskålarna. Ja, bandet öste på så bra att de belönades med... eh, GU:s nallebjörnar.

STORT OCH SMÅTT FRÅN året
som gått
2002

Japanska populärare än någonsin

FOTO: GORAN OLOFSSON

Dataspel och animerade filmer väcker intresset

49 av 65 studenter på vårens A-kurs är killar. Robin Kahlbom är en av dem. Som de flesta andra är han naturvetare.

För några år sedan började antalet studenter i japanska att sjunka. På institutionen för orientaliska och afrikanska språk blev man orolig och tog bort allt vad ansökningsspärrar hette.

Trots det fortsatte nedgångstrenden. Men så hände något. På bara ett år har antalet studenter i japanska dubblerats. Och majoriteten är killar...

ROBIN KAHLBOM är 19 år och läser sin första termin på universitetet. Han trivs, både med att ha flyttat hemifrån, från lilla Markaryd till Göteborg, och med studierna. Fördelen med universitetet, jämfört med gymnasiet, är att man själv ansvarar för dem och kan läsa precis vilket ämne man vill. Robin valde japanska. Varför?

– Jag vill plugga utomlands. Så långt bort som möjligt och så annorlunda som möjligt. Och GU har ju ett samarbete med Hokkaido University. Kanske kan jag bli tolk, eller engelsklärare i Japan.

Så säger han först. Men efterhand som vi pratar växer en annan bild fram. Robin har ett genuint intresse för japansk kultur. Samurajer, sumobrottning, sushi, geishor och tempel? Nej, han har aldrig brytt sig om kampsport och bara testat sushi en enda gång. Intresset har han istället fått via dataspel och japanska filmer – han har sett mängder, framför allt inom genren anime.

– Givetvis har det påverkat mig. Hade jag inte sett animerade filmer så hade jag förmodligen inte pluggat japanska.

I västvärlden är animerad film detsamma som tecknad film för barn. Så inte i Japan. Inom anime täcks alla åldrar och genrer, förklarar Robin. Favoritfilmen *Grave of the Fireflies* handlar om två syskon och deras

kamp för att överleva i ett sönderbombat Kobe.

– Det är den enda film jag känner till som skildrar andra världskriget på det sättet. Det är en väldigt sorgsen film om hur oskyldiga människor drabbas. Här finns inga krigshjältar som i amerikansk film. Amerikansk film är skit, handlar bara om att tjäna pengar och fokuserar sällan på existentiella frågor.

Han har varit intresserad av anime så länge han kan minnas, men det är under de senaste tre åren som filmerna blivit tillgängliga i väst via Internet och som intresset har kunnat blomma ut. Hemma har han ett arkiv på 150-200 tv-serier och ett 50-tal filmer.

– Man laddar ner och byter filmer med andra på nätet. Eller med kompisar. Nästan alla mina kompisar läser japanska, säger Robin.

VÅREN 2002 BÖRJADE drygt 35 studenter på A-kursen i japanska. Hösten 2002 steg siffran till 50 och våren 2003 till 80! Fujimoto Sakoto Berger, studierektor vid institutionen för orientaliska språk, var först förvånad och undrade varför. Men sedan hon skickat ut en enkät bland de 65 studenter som fortfarande går kvar på vårens A-kurs har bilden klarnat något. 49 av dem är killar. Och av dem läser 29 också tekniska eller naturvetenskapliga ämnen vid GU eller Chalmers.

– Många av killarna är väldigt målmedvetna. Man läser kanske en teknisk gren som man är specialister på vid ett visst universitet i Japan. Planen är att läsa vidare där.

En annan sak som killarna har gemensamt är att de, precis som Robin Kahlbom, utvecklat ett intresse för japansk kultur via dataspel, filmer och manga – japanska tecknade serier. En del håller också på med japanska

kampsporter som karate, aikido, judo och kendo. Klart är dock att studenternas bild av den japanska kulturen ser lite annorlunda ut än lärarnas.

– Studenterna hade en frågestund på en fest nyligen. Kategorierna var film, musik, dataspel och berömda japanska människor. Lärarna var helt hopplösa! Vi visste ju inte vem som är VD för Nintendo eller vilket dataspel det var som visades upp på en skärm. Än mindre visste vi vilken version av spelet det var eller vem som hade skapat det. Jag tror bara vi svarade rätt på en film av Kurosawa, säger Fujimoto Sakoto Berger och skrattar.

Men de manliga svenska studenterna kunde det mesta, vilket inte minst imponerade på de japanska utbytesstudenter som var med. "Hur kommer det sig att svenska unga män kan vara så välinsatta i vår kultur?"

– Vi killar kanske inte gör så många saker, men när vi väl gör något så gör vi det fullt ut, säger Robin Kahlbom.

Lars Lilliestam, professor vid institutionen för musikvetenskap, tror det ligger något i det. Han tror det hänger samman med ett identitetsskapande.

– Vissa ämnen är mer identitetsämnen än andra. Musikvetenskap är ett typiskt sådant. Män lyssnar på musik och identifierar sig med den och det den representerar. Man gör listor över sina favoritskivor, läser och samlar. Kvinnor gör sällan det. Det är också mest killar som läser musikvetenskap, ofta som första ämne vid universitetet. Kanske håller samma sak på att hånda med japanskan?

Lars Nicklason

GU har en världsledande roll i spelutvecklingen

Om fem år är din mobiltelefon ungefär lika het som en gammal grå telefon med ringskiva är idag. Din CD-walkman ligger antagligen och samlar damm i någon låda eller hylla. Gameboy spelet likaså.

När du ska ringa, lyssna på musik eller spela spel tar du istället fram din handdator.

PACMAN MUST DIE. Så heter spelet vi ska spela. Jag har en handdator i näven. Mina två motspelare likaså. Okej, tryck på start. Go! Om jag ska vinna måste mitt lilla gröna spöke käka upp alla gröna prickar. Först alla i labyrinten på min egen skärm och sedan alla på Bosses och Johans skärmar. Samtidigt gäller det att inte bli uppäten själv.

Jag bestämmer mig tidigt för att använda den rosa dörren på min skärm och smita över till Johans dator. Johan upptäcker mitt drag och... springer iväg. Med mitt gröna spöke!

- Men du, så kan du inte göra.
 - Kan jag väl. Nu blev du uppäten.
- Game over.

Det finns alltså vissa risker med hoppa över till en motspelares dator. Johan förklarar att man bara gör det om denne är beredd på att samarbeta. Typ: "du får gå in på min om jag får gå in på din."

JOHAN SANNEBLAD är doktorand och forskare vid Future Applications Lab vid Viktoriainstitutet. Han är också lärare vid IT-universitetet och projektledare för Cafétrek – ett samarbete mellan de båda universitetsdelarna som utvecklar nätverksspel för handdatorer. Pacman must die är ett av dem.

– Det skapades i höstas av studenterna på programmet Mobil informatik där jag är kursansvarig. De fick fem veckor på sig. En vecka för idé och design, tre veckor för utveckling och en vecka för test. Sedan var det releaseparty. Inbjudningarna hade skickats ut redan innan arbetet påbörjades.

Runt 50 företag från IT-branschen kom; Intel, IBM, Newmad, Ericsson – alla de stora. Intresset för världens första avancerade så kallade "peer-to-peer" spel var minst sagt stort.

– Nyckelorden bakom Cafétrek är social interaktion. Hittills har alla de stora tillverkarna bara talat om möjligheterna att surfa, läsa mail och se på film på handdatorer – kort sagt, saker som man redan nu gör för sig

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Nyckelorden bakom cafétreks handdatorspel är social interaktion. Det har intresserat flera världsledande speltillverkare.

själv på vanliga datorer. Men handdatorerna öppnar ju faktiskt möjligheter till helt andra former av kontakt mellan människor. Varför har ingen tänkt på det?

Genom ett inbyggt mobilt nätverkskort kan en handdator, till exempel på en spårvagn, känna av vilka andra datorer som är påslagna i närheten. Sedan är det bara att fråga om någon vill vara med och spela. Eller så kanske man upptäcker att en handdator någonstans på vagnen har några bra låtar på sin hårddisk. "Kan man möjligtvis få ladda över?"

DET FINNS INTE några kommersiella ambitioner bakom spelen och i april läggs flera av dem ut på Internet för gratis nedladdning. Där ligger också den grafiska plattformen Gapidraw, liksom nätverksplattformen Opentrek – de båda plattformar Johan Sanneblad utvecklat och som handdatorspelet bygger på.

– Det är faktiskt två nyheter som de världsledande speltillverkarna tagit till sig. Grafikplattformen har använts i över 40 kommersiella spel. Sony har gjort grafikplattformen till sin standard och använder den i bland annat det nya spelet EverQuest for the Pocket PC. EverQuest i sig är världens största onlinespel. Det är lite kul, säger Johan Sanneblad.

Än så länge är plattformarna gratis, men Johan Sanneblad utesluter inte möjligheten att få in pengar på dem längre fram, framför allt inte om de stora företagen vill ha dem som standard på sina nya handdatorer.

– Utvecklingen är på gång. Idag är handdatorer först och främst något som förknippas med företagsvärlden, men inom ett par år nås den stora målgruppen – ungdomarna. Vi har varit ute på kaféer och testat spel på gymnasier. Det blev succé direkt. De lärde sig spelen på någon minut och sedan var de igång.

DAGENS HANDDATORER är dock för dyra (från 4 000 kronor och uppåt) och kanske också aningen för stora för att intressera ungdomar. Men när de mobila enheterna som kombinerar datorfunktioner med telefoni, och vice versa, blir billigare och mindre kommer en rejäl boom. Det är Johan Sanneblad övertygad om.

– Och då finns vår teknik redan ute. Vi har siktat på framtidens behov och nu kan vi fokusera på att bygga själva tjänsterna. Nätverksspelet är bara början. Vårt mål är att vi ska vara bäst på forskning inom mobil-IT.

Lars Nicklason

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Är massage ett bra sätt att lindra smärta?

FOTO: MATTIAS JACOBSSON

Är massage ett bra sätt att lindra smärta? Framtida forskning kan ge svar. Stora anslag till så kallad "mjuk" forskning är inte vad som vanligtvis ges, men i höstas fick Fannie Gaston-Johansson, professor och dekan vid vårdvetenskapliga fakulteten, 22 miljoner kronor från amerikanska National Institute of Health för att undersöka andra metoder än de rent medicinska för att lindra smärta, depression och andra önskade tillstånd vid sjukdom.

DET VAR Egentligen ett svar från en patient som en gång fick Fannie Gaston-Johansson att börja forska. När hon som sjuksköterska frågade en man om han kände smärta, fick hon svaret att han hade värk, inte smärta. Mannen förklarade sedan noggrant skillnaden och Fannie Gaston-Johansson upptäckte att patienter fick olika mycket smärtlindring beroende på hur de uttryckte sitt onda. För att se om vi har ett gemensamt sätt att gradera och uttrycka smärta jämförde hon i USA hur människor ur skilda etniska grupper uttryckte smärta och fann att de gjorde det på ett likartat sätt. Så småningom ledde det till den egna uppfinningen, Painometern, som är en slags mätare där patienten själv kan ställa in det upplevde onda på en skala med olika givna uttryck för smärta.

– Det jag har sett i forskning är att patienten graderar sin smärta högre än personalen. När sjuksköterskan

följer läkarens ordinationer ger hon ofta den lägsta dosen. Sådana saker kan beror på att det inte finns tillräckligt med personal för att se hur ont patienten har och det kan vara individuellt hur personalen uppfattar patientens smärta, säger Fannie Gaston-Johansson.

PAINOMETERN VAR ett sätt att försöka hitta ett mer precist sätt att kommunicera på. Fannie Gaston-Johansson har också undersökt om det finns andra strategier än rent medicinska för att hantera smärta, illamående, trötthet och rädsla hos svårt sjuka cancerpatienter.

– Det kan vara så att den medicinska behandlingen inte räcker, att det behövs ett komplement.

Hur du tänker påverkar hur du känner, och det påverkar smärtupplevelsen också.

Det hon utvecklat kallas Comprehensive Coping Strategy Program (CCSP), och handlar om att tänka på ett sätt som underlättar för kroppens egna resurser. Tidigare har man sett att negativa tankar har ett samband med sämre hälsa. Genom att hitta positiva strategier och tankemönster är hypotesen att patienten kan minska och lindra smärta, rädsla och depression. Är man sjuk och känner sig hjälplös är det lätt att tänka i katastroftermer, men om man upplever att man själv har en viss kontroll över smärtan, genom att exempelvis medicinera vid rätt tidpunkt, så kan situationen vara lättare att hantera.

– Det är ungefär samma sak som om du är ensam hemma. Om du då tänker att du är ensam för att ingen vill komma och hälsa på dig känns det inte bra, men om du istället tänker att det är bra för dig att vara för dig själv ett tag så upplever du det annorlunda.

I DEN FORSKNING som Fannie Gaston-Johansson hittills gjort har en grupp svårt cancersjuka kvinnor som genomgår en behandlingsform som innebär mycket smärta, illamående och obehag fått pröva CCSP-programmet. De får då utförlig information om sin medicinska behandling, även om bieffekterna, de får lära sig att känna igen och undvika negativa tankemönster samt lära sig avslappning och visualisering. Patienten får ta med sig ett kassetband hem för att repetera det de lärt sig och för att anhöriga också ska kunna lära sig programmet.

– Tendensen som vi hittills sett är att patienterna som fick CCSP upplever mindre rädsla, illamående, trötthet och depression än de som inte får det.

Detta är givetvis glädjande fynd, men har också inneburit att ämnet blivit svårare att forska vidare i, eftersom alla borde få rätt till samma möjligheter när något visar sig fungera. Det är sådana svårigheter man ställs inför som forskare, speciellt inom de så kallade mjuka områdena där subjektiva upplevelser och beprövad erfarenhet ska bevisas på forskningsmässigt riktiga och objektiva grunder.

– Det är det som är forskningen tyngd – att det inte är något man bara förstår utan något man kan

förklara också. Men detta är något som sjuksköterskor är speciellt lämpade att forska om eftersom de arbetar så nära patienterna. CCSP används i USA och nu vill jag testa det i andra situationer också.

Forskningsprojektet pågår både i Sverige och USA, för Fannie Gaston-Johansson arbetar även där, men det hon ska undersöka i Sverige är om massage kan ha en lindrande effekt på illamående och smärta.

– Vi ska arbeta fram den bästa metoden för att ge massage. Idag lever människor i livets slutskede kanske fem till sex månader istället för en, och vi har många människor som lever med kroniska sjukdomar. Hur ska vi förbättra deras liv? Vi vet att det inte är endast mediciner som kan göra det och att det finns andra metoder. Mitt mål är bland annat att utveckla icke-farmakologiska behandlingsmetoder för att minska symptom och öka livskvaliteten hos svårt sjuka patienter.

Kajsa Asklöf

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Fannie Gaston Johansson

Kvinna och över femtio – IT-utvecklingens frontfigur

IT-utvecklingens främsta spjutspets – var finner man den?

På universitetsbiblioteket! För när det gäller e-böcker och e-tidskrifter är UB banbrytare bland biblioteken i Europa. De som drivit utvecklingen? UB:s egna bibliotekarier.

DE FLESTA ÄR KVINNOR, flertalet över femtio. IT-utvecklingens spjutspets? Javisst, eftersom de lett en process som gjort UB till föregångare när det gäller digitala tjänster. Antalet elektroniska lån nu är så stort att de håller på att gå om papperslånen. Och detta trots att de traditionella lånen under samma tid bara ökat!

– Det digitala biblioteket, som är gemensamt för alla UB:s sju bibliotek, innehåller en samling av 12 000 olika tidskrifter, 9 000 e-böcker och 200 databaser, berättar bibliotekarie Angelica Schneider-Larsson. Studenter, forskare och lärare kan använda det digitala biblioteket dygnet runt, antingen de är på jobbet eller arbetar hemifrån. Men biblioteket är också till för allmänheten.

Angelica Schneider-Larsson har arbetat vid UB sedan 1969 och har alltså perspektiv på vad det innebär att vara bibliotekarie. Sedan UB köpte in en stor databas inom ekonomi med artiklar i fulltext 1996 har utvecklingen gått snabbt. Och det är UB:s egen personal som drivit på, skaffat sig nya kunskaper och sett vart den nya tekniken kan leda.

– Det finns fortfarande en del problem med den digitala tekniken. Exempelvis köper vi oftast e-tidskrifter i stora paket och det är inte säkert att vi vill ha allt som följer med. Av licensskäl måste också alla låntagare numera ha lånekort med rätt behörighet om man vill läsa hemifrån. Men fördelarna är många, bland annat att man kan söka i texterna efter just det man är intresserad av i stället för att läsa en bok från pärm till pärm.

Förr handlade en bibliotekaries arbete mycket om

att hjälpa låntagarna att hitta böcker. I dag söker folk själva och bibliotekariens uppgift har allt mer kommit att likna pedagogens.

– Vi ägnar mycket tid åt rådgivning och vägledning, berättar bibliotekarie Inga-Lill Johansson. Det gäller att hjälpa låntagaren att hitta godbitarna i det väldiga material som våra samlingar innebär. Och vi vill gärna komma in omedelbart i undervisningen och arbeta tillsammans med lärarna. Men även upphandling, att kunna göra ett bra kvalitetsurval, har blivit en allt viktigare uppgift för oss.

DEN NYA TEKNIKEN kan användas till mycket – i stället för att komma till biblioteket och leta efter nya häften i ett visst ämne kan biblioteket skicka ett e-postmeddelande som innehåller, inte bara det nya häftet, utan också information om just de ämnen man är intresserad av. Och för funktionshindrade finns möjligheter till specialanpassad hjälp.

I Ekonomiska biblioteket har en lässtudio inrättats med förstöringsprogram, talsyntes, stavningsprogram, skanner och skrivare. Där finns också punktskrivare och punktdisplay för synskadade.

– Och självklart underlättar det för rörelsehindrade att kunna sitta hemma och söka litteratur i stället för att komma hit, påpekar Inga-Lill Johansson. Och allt vi förvärvat kan förstöras, något som både synskadade och dyslektiker kan ha hjälp av.

Men trots den nya tekniken har UB:s sju bibliotek omkring 9 000 besök varje dag. Och att den vanliga pappersboken skulle vara på utdöende tror man inte på UB.

– Det märkliga är att samtidigt som e-lånen ökat så väldigt har även papperslånen gått upp, påpekar Mats Cavallin, chef för digitala biblioteket. Dagens skärmar är inte riktigt bra att läsa från, när det gäller längre texter föredrar de flesta trots allt boken. Men utvecklingen

går snabbt, elektroniska papper eller bildskärmar med god kvalitet kan vara allmänt tillgängliga inom några år.

UB:s framsynta satsning på digital teknik har gett eko utomlands. Bland annat har man inlett ett samarbete med Bibliotheca Alexandrina i Egypten.

– Jag har just kommit hem efter ett besök där, berättar Angelica Schneider-Larsson. Vi hjälper dem att optimera funktionerna i deras biblioteksdatasystem, som är detsamma som vårt, men bygger också upp kompetens hos personalen. Vi vill också få igång en särskild barn- och ungdomssatsning. I Alexandria finns egentligen inga datorer på de vanliga biblioteken så det vi gör där är ett verkligt pionjärbete som är väldigt spännande.

Eva Lundgren

Angelica Schneider-Larsson är engagerad i UB:s samarbete med biblioteket i Egypten.

Storsatsning på opera

OPERAUTBILDNINGEN vid högskolan för teater, opera och musikal hade längre dragits med ekonomiska bekymmer och hotades av nedläggning i höstas. Men istället valde GU att skjuta till mer resurser, EU-anpassa och dela upp utbildningen i en treårig kandidatutbildning och en tvåårig magisterutbildning. Samtidigt blev operahögskolan en enskild enhet inom konstnärliga fakulteten. I mars tillträdde dess föreståndare Ingalill Rask Nyström med kort varsel.

– Jag har arbetat på Balettkademin i 15 år och så fick jag bara två dagar på mig! Nej, skämt åsido, det är okej. Men jag får arbeta parallellt ett tag framöver.

De senaste åren har hon varit utbildningsledare och

satt upp en rad föreställningar på Balettkademin scen Teater Thalia. Tage Danielssons och Lars Johan Werles musikaliska fabel Animalen hade premiär i februari och förra året satte hon upp Kentinspirerade Ett tidsfördriv att dö för.

– Det har handlat om musikal för mig i några år nu, så det ska bli spännande att syssla med opera vid GU.

Det har hon gjort förut. Som student. Mellan 1983 och 1988 gick hon på Musikhögskolan och Teater och operahögskolan. Nu är alltså cirkeln sluten.

– Den stora skillnaden jämfört med Balettkademin är att jag får mer av en administratörsroll än lärarroll

vid GU. Men jag vet inte om jag kan hålla mig ifrån undervisningen i längden, säger Ingalill Rask Nyström och skrattar.

Hennes engagemang vid Balettkademin har inte alltid varit på heltid och under åren har hon bland annat frilansat och varit konstnärlig ledare för teatern som numer bara heter Utomjordiska.

Övriga delar inom gamla Högskolan för teater, opera och musikal heter numera Teaterhögskolan – utbildning av skådespelare och musikalartister.

Lars Nicklason

Han syns mest av alla

Text: Lars Nicklason Foto: Göran Olofsson

Sören Holmberg toppar. Bo Rothstein ligger tvåa, Mikael Gilljam sexa...

Av landets 13 mest citerade politiska expertkommentatorer kommer sju från samhällsvetenskapliga fakulteten vid GU. Det är Sören Holmberg, professor i statsvetenskap, stolt över.

Föreställningen om att det inte skulle vara fint för samhällsforskare att vara med i media menar han är en myt.

- JAG HAR INTE stött på den attityden överhuvudtaget i modern tid. Den tredje uppgiften är en av våra viktigaste uppgifter och vi måste se till att vi når ut med forskning och kunskap även utanför akademien. Det har alla accepterat, säger Sören Holmberg.

När han såg tidskriften Från Riksdag & Departements topplista över de mest citerade politiska expertkommentatorerna reagerade han odelat positivt. Mätningen var i och för sig högst ovetenskaplig – journalisterna på R&D hade helt enkelt undersökt vilka proffstyckares namn som förekom i flest artiklar i arkivet Presstext – men ändå, den ger likväl en klar bild av att statsvetarna i Göteborg uppmärksammas mer i media än kollegorna från övriga delar av landet.

- Och Presstext domineras av Stockholms-tidningar som DN och Expressen. Det hade vi knappast fördel av, säger Sören Holmberg.

Han har suttit med i TV:s valvador sedan 1979 och uppskattar att han figurerar i media någon gång i veckan. Men dagarna då han kallades linslus och saker i den stilen är sedan länge förbi. Vid statsvetenskapliga institutionen har det blivit en del av arbetet att vara med i media – något Sören Holmberg tror hänger samman med institutionens forskningstradition.

- Vi har sedan 40-50 år tillbaka i tiden sysslat med saker som har stort samhällsintresse: representativ demokrati, väljare och val. Vi har också specialister på EU och EMU, på internationell politik, Palestinafrågan och så vidare. Att vi är med mer i media än andra har främst med de forskningsområden vi ägnar oss åt att göra. De är helt enkelt medialt intressanta.

Visst har man också haft lite tur med att få in rätt personer under åren, men någon medveten ragging av ansikten som lämpar sig i media har det aldrig handlat om.

- Nej, men om en doktorand får chansen att skriva en recension på en kultursida eller sitta i en debattsoffa så uppmuntras det, precis som när vi försöker få våra doktorander att undervisa och

handleda. En akademisk karriär handlar om tre saker: undervisning, forskning och den tredje uppgiften, och det är bra att börja med alla tre så tidigt som möjligt.

MEN VILKEN ÄR DA den största nyttan med att nå ut i media? Sören Holmberg funderar en stund, sedan säger han att samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning ofta ligger nära pulsen i ett samhälle.

- Vid en stor energidebatt till exempel, finns det mer resurser för energipolitisk forskning och plötsligt uppstår ett större intresse för det bland forskare. Jag ser inte det som något negativt, utan som en naturlig koppling. Nu har vi snart en folkomröstning i EMU och under kort en period koncentrerar vi oss på det.

Hur är det då med forskningsanslagen? Påverkas det av att man syns?

- Jag vet inte. Men jag har svårt att tänka mig att de anslagsgivande myndigheterna påverkas av att det är kända personer som står för en ansökan. Däremot finns en korrelation mellan personer som hamnar högt på den här topplistan och vetenskapliga citeringar i internationella citationindex och annat. Och statsvetenskapliga institutionen vid

GU rankades ju nyligen som etta i Sverige.

Han tycker inte forskningsresultaten förvånas och förtygliga i media. Och med några få undantag har han alltid fått fram det han vill ha sagt.

– Jag är väldigt imponerad av det sätt som man blir behandlad på av journalister. Den enda kritik jag egentligen har är att de inte hinner läsa våra rapporter. De vill ha pratbubblor och ringer ofta när de har en dag, eller kanske några timmar på sig. Det är synd för det innebär att de inte kan ha en kritisk och självständig förhållning. Men vi lever i ett brättsamhälle och det påverkar journalistiken också.

Liksom forskningen. Själv känner sig Sören Holmberg mer stressad nu än tidigare. Men på ett positivt sätt.

– DE SENASTE FEM åren har en helt ny värld öppnat sig med kompativ internationell forskning. Idag kan man ladda ner saker från hela världen på bara några timmar och göra analyser på sekunder, något som tog månader förr i världen. Sådant kunde man inte ens drömma om för tio år sedan. Det är klart att det väcker en positiv stress och jag producerar mångdubbelt mer idag än vad jag gjorde när jag var ung.

På 70-talet skrev han recensioner av statsvetenskapliga böcker i DN, något som han märkte tog mycket tid.

– Det är väldigt mycket svårare att skriva kort och rappt än långt och omständigt. Så jag bestämde för att bara göra det senare. Det är möjligt att jag ändrar mig på ålderns höst för det är viktigt att forskare deltar i debatten med egna ord och formuleringar. Men just nu ägnar jag mig hellre åt att få ut mina tabeller.

Det blir tre, fyra rapporter om året. Bokomslagen ramar han i glas och sätter upp på väggarna i rummet på institutionen. Vanliga tavlor plockas ner en efter en. En Degas och en van Gogh hänger kvar.

– De ska också bort. När jag pensioneras ska väggarna vara fulltäckta av mina omslag. Du ser att jag är fäfang, säger Sören Holmberg och skrattar.

Väggarna är fulla av arbete. Sören Holmberg ramar in omslagen till sina rapporter i glas.

Mest citerade i medierna:

- 1 Sören Holmberg, professor, GU (368)
- 2 Olof Petersson, SNS (322)
- 3 Bo Rothstein, professor, GU (319)
- 4 Olof Ruin, professor, Stockholm (231)
- 5 Leif Lewin, professor, Uppsala (142)
- 6 Mikael Gilljam, professor, GU (140)
- 7 Peter Esaiasson, professor GU (138)
- 8 Lennart Weibull, professor GU (130)
- 9 Stig-Björn Ljunggren, debattör, Uppsala (122)
- 10 Kent Asp, professor GU (81)
- 11 Sverker Gustavsson professor, Uppsala (73)
- 12 Tommy Möller, docent, Stockholm (74)
- 13 Marie Demker, lektor, GU (72)

Statistiken avser antalet artiklar där personerna i fråga omnämns och är hämtat ur arkivet Presstext (DN, Expressen, Privata affärer, Veckans affärer, Resumé etc.) som sträcker sig från idag tillbaka till början av 90-talet.

VÄRLDSMUSIKEN

Sitar och tombak – vad är det?

SANTUR, SITAR, TOMBAK OCH DAFT – låter det konstigt? Inte alls, försäkrar Ardeshir Zebardast. Inte konstigare än cittra, gitarr och trumma.

Han är student på den nystartade världsmusikutbildningen vid Musikhögskolan och menar att utbildning i andra länders folkkultur är mycket mer än toner, dikt och konst.

Hälften av studenterna på världsmusikutbildningen har svenskt ursprung. Den andra halvan kommer från Balkan, Indien, Iran, Irak och Sydamerika.

– Det är en treårig musikerutbildning med möjlighet till tvåårig påbyggnad, berättar kursföreståndaren Jonas Simonsson. Utbildningen har vuxit fram ur en nödvändighet – det finns så

många duktiga musiker som behöver förkovra sig men som inte passar in i den klassiska traditionen. Det är dessa vi försöker nå.

Ardeshir Zebardast är från Kurdistan och spelar bland annat santur, ett instrument som påminner om en cittra där strängarna slås an med klubbor. Han menar att intresset för folkmusik från olika länder, mixat med klassiskt, pop och rock, ökat bland allt fler olika sorters människor.

– Vi har svenska studenter som spelar svensk folkmusik på dragspel men också dragspelsmusik från Balkan. Vi har en saxofonist som spelar grekisk folkmusik och sådana som jag, som älskar kurdisk och persisk musik, men som gärna spelar ihop med klassiskt skolade violinister eller pianis-

ter. Folkmusiken innebär en rikedom som det vore synd att inte ta tillvara.

Men utbildningen handlar inte bara om musik.

– Har man rötter i ett annat land, i Iran Irak eller Indien, är det lätt att känna sig vilse i Sverige. Börjar man studera den musik som finns i föräldrarnas hemländer förstår man sin identitet bättre och då kan man gå vidare och sätta sig in i även den svenska identiteten. Och kan man dessutom förmedla sin egen bakgrund till svenskarna blir den inte så konstig för dem heller, det blir inte underligare att en del spelar santur än att somliga gillar gitarr eller fiol.

Eva Lundgren

Överallt finns spår från tidigare elevers arbeten. Den murade paviljongen har blivit ett attraktivt besöksmål.

Hantverkarnas återtag

DaCapo i Mariestad blir en del av GU

Text: Kajsa Asklöf **Foto:** Göran Olofsson

Ovan Nina Nilsson, huvudlärare för det estetiska programmet på trädgårdsutbildningen.

Ovan t. h. Elevarbeten i trädgårdens borte delar.

DET GÅR VISSERLIGEN inte att sätta en kakelugn utan att tänka, men det går absolut inte att tänka fram en kakelugn. Kort sagt – utan praktiska kunskaper, inget verkligt bygge. Både handens och hjärnans arbete behövs för att resultatet ska bli bra. Om det går enligt önskingarna kommer Hantverksskolan DaCapo i Mariestad att bli ett campus tillhörande Göteborgs universitet.

I Johannesbergsparken står ekarna frusna i dimman framför huset som i många år tjänat som hem för barn med så kallade begåvningshandikapp. När det byggdes,

i slutet av 1800-talet, var det för att en envis kvinna ville skapa en bättre miljö för de här barnen. I dag är rummen fyllda av människor som har murbruk på kläderna, jord under naglarna eller stickor i händerna. Hit kommer man från hela Norden för att lära sig hantverk.

När nu DaCapo väntar på besked om de ska få bli en del av den naturvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet kan man säga att de som var med från början har gått en lång väg. Det började med en bebyggelseintresserad miljögrupp som sysslade med återvinning av byggmaterial. Så småningom kom det

◀ Eleverna får mura väggar i full skala som sedan rivs igen.

Peter Sjömar, utvecklingsledare på Dacapo, vill gärna införa begreppet hantverkligt som komplement till de vetenskapliga och konstnärliga tolkningarna av verkligheten. ▼

att handla allt mer om själva bygghantverket och för tillfället bedriver man yrkesutbildningarna Bygghantverk (2 år) och Trädgårdens hantverk och design (2,5 år) samt påbyggnadsutbildningen Landskapsvård (1 år).

– Man har upptäckt att Sverige har en lägre utbildningsnivå när det gäller hantverk än många andra länder. Det är kunskap som håller på att försvinna som samhället måste ta ansvar för. Vår rekryteringsbas för att hitta lärare är väldigt liten, säger Peter Sjömar utvecklingsledare på DaCapo, som själv kommer från den akademiska världen och hamnade på DaCapo via arkitekturhistoria.

Han menar att högskolan idag inte har så mycket att tillföra i ämnen som muralteknik, timring och utvecklande skötselåtgärder, och att det egentligen bottenar i föreställningar om vad som är teori och vad som är praktik.

– Att kunna något praktiskt bara i teorin är fullständigt absurt, säger Peter Sjömar som anser att hantverk handlar om avancerat intellektuellt arbete. En hantverkare har inget behov att utmärka sig genom att skapa något originellt som en konstnär gör med sitt verk, utan hantverkaren utmärker sig istället genom sin skicklighet. Den kunskapen har de varken behövt eller ens velat formulera av konkurrensskäl, vilket gör att det finns allt för lite nedskrivet. Men att intresset för hantverk är stort märks på antalet sökande.

– De kulturskapande förmågorna är trots allt bara tre. Det är förmågan att tänka, förmågan att känna och förmågan att handla. Och den högsta formen av handlandet är hantverk, säger Peter Sjömar.

Att man nu söker samarbete med universitetet beror framför allt på möjligheterna att forska och att arbeta långsiktigt inom ramen för en etablerad institution, säger Anna Östnäs som kom till skolan för ett halvår sedan som studierektor.

– Då kände jag att jag hamnat på en plats där det verkligen händer saker. Här byggs handgripligen hus och grävs trädgårdar. Det jobbas jämt, och det är tänt i verkstäderna fram till sena kvällen.

Eleverna som kommer hit har mycket olika bakgrund, men de allra flesta har antingen en lång praktik bakom sig eller också både en grundutbildning och praktik. Dessutom ska de passera en intervju och ett praktiskt inträdesprov. Åldrarna varierar från ungefär 25 år till 45 år.

– Det är förstås väldigt roligt och ger mycket utbyte i elevgruppen.

Skolan har bra samarbete med kommunen och eleverna sätter sina välkomna avtryck i kommunens bostadsområden, parker och rondeller.

– Vi är också ett attraktivt besöksmål. På sommaren är det väldigt många som besöker trädgården.

Om och när DaCapo blir en del av Göteborgs universitet är ännu oklart, men den utredning som har gjorts visar att skolan är högskolemässig. Det väntan fram för allt handlar om är väntan på pengar.

Till Dacapo kommer människor med mycket olika bakgrund, säger Anna Östnäs studierektor. ▶

Utanför huset ligger en bygggård där det knastrar en eld bredvid eleverna som håller på att bygga små timmerhus. Eleverna här får ta hand om träet från skogen fram till finliret med att göra dörrar och fönster.

Får det vara en hamburgare?

FOTO: GÖRAN OLSSON/GU

McDonalds är inte samma sak i Sverige som i USA, säger Helene Brembeck.

När var du med ditt barn på McDonalds senast? Inte för att du egentligen ville utan för att barnet tjatade? Någon vecka sen?

Då är du i gott sällskap – nästan alla svenska barnfamiljer går på hamburgerrestaurang åtminstone en gång i månaden.

FRÅGA HELENE BREMBECK, etnolog och forskare vid Centrum för konsumentvetenskap. Det hon undersöker är egentligen förhållandet mellan föräldrar, barn och kommersiella ting. Men det exempel hon ägnar sig åt, i ett fyraårigt projekt, är just McDonalds.

För besök på hamburgerrestaurang har blivit en del av den svenska vardagskulturen – något som de allra flesta barnfamiljer gör ganska regelbundet, trots att många föräldrar är ganska tveksamma till besöket. Coca-cola, hamburgare, amerikansk kommersialism – nej, riktigt accepterat är det inte. Men man går dit ändå. För att barnen tjatar – säger man.

– För att förstå vår tids konsumtion räcker det inte med att titta på konsumenterna. Man måste undersöka producenterna också tillsammans med marknadsföring och reklam, förklarar Helene Brembeck.

Hon har besökt McDonalds hemsida, intervjuat personal vid huvudkontoret i Stockholm, gått igenom olika erbjudanden, som exempelvis Happy Meal, undersökt vilka ideologier företaget står för och vilken syn man har framför allt på barn. Hon har även varit utomlands och undersökt McDonaldskulturen i olika länder.

Och så har hon ätit en och annan hamburgare förstås.

– Fast mest har jag nöjt mig med en kopp kaffe och suttit och studerat familjer som kommer och går, berättar Helene Brembeck. I USA är det främst låginkomsttagare som går på McDonalds, medan ett besök på hamburgerrestaurang i Kina, Singapore eller Ryssland ses som något lite exklusivt – det är rent, modernt och

så lite annorlunda. I Europa kan man inte säga att det är en speciell kategori människor som går på McDonalds – förutom att barnfamiljer och ungdomar är överrepresenterade.

McDonalds är en av världens största restaurangkedjor. Bara i Sverige finns omkring 230 restauranger. De allra flesta restauranger drivs av egna företagare på franchisebasis, några är anställda av svenska McDonalds, men alla företag är svenska.

– Det är något av McDonalds företagsidé – restaurangerna ska verka lokalt, anpassas till varje land, man får gärna använda egna bagerier och köpa potatis från den lokale bonden. Alltså kan McDonalds se ganska olika ut beroende på var man är – i Asien kanske man får ris till sin vegetariska hamburgare, i muslimska länder kan man få lamm eller kyckling.

KANSKE KAN MAN se McDonalds olika utformning som en spegel av folksjälen i olika länder? För i USA är det helt ok att i reklamfilmer betona de plastiga leksaker man får i ett Happy Meal och att restaurangen är något av ett paradys för vilda barnhorder. Så icke i Sverige.

– I Sverige går man till McDonalds tillsammans med mamma och syskonen eller kanske med morfar. Åtminstone enligt de reklamfilmer som vänder sig till en svensk eller nordisk publik. I vårt land går det inte hem att vara för kommersiell, alltså betonar man familjegemenskap, vänskap, kärlek och glädje. Och leksaker-na får inte vara platsaker som bara går sönder.

Svenskar vill ha rejäla grejer, helst pedagogiska, något som är bra för barnen. Leksakerna ska också helst vara könsneutrala, små Barbiedockor och Actionmanfigurer är inte så uppskattade.

Det var svenska McDonalds som lanserade pedagogiska CD-ROM-skivor i Happy Mealpåsar, något som innebar försäljningssuccé här och som övriga nordiska länder, liksom Holland, snabbt tog efter.

– Man har också haft ett samarbete med Läsrörelsen och erbjudit böcker i Happy Meal av kända författare som Lennart Helsing och Annika Thor. Det här har varit mycket uppskattat bland föräldrarna som känt att de verkligen fått ett mervärde av att gå på McDonalds.

Prylar och föräldraskap är ett laddat ämne. Kärlek och samvaro är ju det viktigaste man kan ge sina barn, förser man dem med för mycket saker kanske man förstör relationen?

– Det här är något alla föräldrar har att kämpa med, menar Helene Brembeck. Hur mycket ska barnen få bestämma, när ska man säga nej? Och kommer barnen att känna sig utanför, kanske rentav bli mobbade, om de inte har de senaste prylarna som just nu är inne? De flesta föräldrar verkar välja en sorts medelväg – McDonalds, coca-cola, Disney – allt detta är ok, om det håller sig på en lagom nivå. Och det sättet att tänka är inte främmande för dem som driver de olika hamburgerrestaurangerna. För de är ju också svenskar och har väl ungefär samma uppfattningar som svenskar i allmänhet har, både om kommersialismen och om att vara förälder. Fast skillnaden är förstas att det är mer självklart för dem att McDonalds, i svensk tappning, har en plats i det svenska samhället.

Eva Lundgren

Fakta/Vad är CFK?

Ett nationellt forskningscentrum inom konsumentområdet med uppgift att bedriva och initiera tvärvetenskaplig forskning om konsumenter och konsumtion – det är vad CFK är.

Centret invigdes i januari 2002, är förlagt till Handelshögskolan, och innebär ett samarbete mellan Göteborgs universitet och Chalmers.

Tvärvetenskap – det är något av själva poängen med CFK.

– Vi har fem tvärvetenskapliga forskningsprogram med sammanlagt nitton projekt, berättar föreståndaren Karin M. Ekström. Vi har fått pengar från regeringen för administrativa kostnader och medel från olika forskningsråd för projekten, bl a Riksbankens Jubileumsfond och Vetenskapsrådet. Och vi är i full färd med att bygga upp en nationell databas som ska vara klar i sommar, där vem som helst ska kunna söka.

En internationell konferens med flera av världens ledande konsumentforskare har man redan hunnit med. Och massmedia är ständigt på jakt efter centrets forskare. För konsumentfrågor är ju något som berör alla.

– Det är just det som är meningen med CFK – att vår forskning ska komma allmänheten till godo.

Förhoppningen är att CFK ska bidra till en fördjupad förståelse av konsumtion. Jag drömmer lite om ett samhälle där konsumenter kan göra aktiva val när så önskas genom att information finns lättillgänglig och konsekvenser av olika val tydliggörs. De fem forskningsprogrammen vid Centrum för konsumentvetenskap är:

- Konsumenters beslutsfattande
- Konsumtionskultur och konsumtionens värde
- Ekologiskt hållbar konsumtion
- Konsumenter och IT
- Produktutveckling och design

www.cfk.gu.se

Konst blev invandrarkonst

Även om vi människor i grund och botten är ganska lika, så är det svårigheterna att hantera olikheterna som ställer till det. Det gäller både globalt och väldigt lokalt. När Valand startade kursen *Sverige omskapat* för konstnärer med ursprung och utbildning från ett annat land var tanken att det skulle underlätta inträdandet i det svenska konstlivet. Men inte ens den närmaste omgivningen på Valand låter sig omskapas så lätt.

GENOM ATT FÖLJA en gul tejpad linje går det att genom ett antal dörrar och trappor upp och ned att ta sig till den ateljé som kursen *Sverige omskapat* förfogar över. Kursen ges i år för andra året och både kursdeltagare och kursledning är nya. Ateljén, som egentligen är ett stort rum, är provisoriskt avdelad i små personliga ytor där var och en förfogar över några få kvadratmeter. Alvaro Arrosamena, som gick det första året, tycker att det talar sitt tydliga språk.

– Så här fungerar hela skolan. Alla har ett litet rum istället för att dela hela ytan. I ett stort rum finns stora möjligheter.

Vad rörde sig då konflikterna om? Kanske det gamla vanliga då många ska konkurrera om knapphändiga resurser. Att vara konstnär är i sig utsatt, att vara invandrad konstnär gör det knappast lättare. Flera av dem som gick kursen upplevde sig kyligt mottagna och styvmoderligt behandlade av skolans personal och övriga studenter.

– Nu ser jag att det inte berodde på att de har något emot utländska människor eller Sverige omskapat som kurs, utan att det finns en segregation mellan de svenska eleverna också. Modellen på skolan är att alla ska jobba individuellt, och alla följer den linjen. Det finns ingen kultur för kommunikation, säger Alvaro Arrosamena som har fortsatt att arbeta med ett projekt på skolan även i år.

ALVARO ARROSAMENA har precis som alla andra studenter på kursen en utländsk konstutbildning och tyckte att året på Valand var ett bra sätt att uppradera den. Det tyckte även Alberto Juárez Brujo, men han såg också fram emot att integreras med studenter från Valands femåriga utbildning, som det var sagt, och att få ta del av pedagogernas kunskap.

– Det var bara få av de svenska eleverna som stannade kvar i kursen. Och det pedagogiska – det fanns inte. Jag tror vi träffade två av Valands lärare under året, säger Alberto Juárez Brujo som numera arbetar som bildlärare vid sidan av sitt konstnärliga arbete.

Att ta del av skolans övriga resurser i form av verkstäder och utrustning visade sig också vara svårt.

– Det var så krångligt och vi var tvungna att be om lov. Vi var som en ö, helt fristående, och ingen kom förbi. Det blev som ute i övriga samhället där man känner sig som en andra klassens medborgare, säger Alberto Juárez Brujo.

Problemet går egentligen långt utanför skolans väggar och handlar om hur vi ser på människor över huvud taget. Alberto Juárez Brujo menar att den som har fått sina fyra sista siffror upphör att vara något så pass intressant som en utländsk konstnär och blir istället en invandrarkonstnär.

– Man vill bidra till kulturlivet och känna sig som en svensk kulturarbetare, men det blir man aldrig för man blir degraderad till en invandrarkonstnär och produktionen som kommer ut från de ateljéerna är inte betraktad som konst utan som invandrarkonst, säger Alberto Juárez Brujo.

Också sättet att se på konst är väldigt begränsat i Sverige, anser Alvaro Arrosamena.

– Svenskarna har ett väldigt litet område som de anser vara konst, det kan vi se som kommer utifrån. Man accepterar vad man redan känner till. Och allt som kommer från USA är accepterat, medan resten inte är det.

JOHAN ÖBERG på Centrum för kulturstudier, som är utvärderare av kursen, tror att en orsak till att det blev som det blev är att kursen inte från början blev tillräckligt väl presenterad och förankrad hos lärare och övriga studenter på Valand.

– Det fördes för få diskussioner om vad som skulle göras med studenterna och hur de skulle bli en del av skolan. Dessutom var uppfattningen att det togs resurser från grundutbildningen.

Första året gick rekryteringen hastigt till, vilket gav upphov till diskussioner om den konstnärliga kompetensen var tillräckligt hög.

– Så fort man anför andra skäl än de rent konstnärliga innebär det ett hot mot de symboliska kriterierna, statusen. Det var säkert en nyttig erfarenhet för Valand, säger Johan Öberg.

Den avslutande utställningen, som hölls under en dryg vecka på Konsthallen, visar ändå att de konstnärliga uttrycken höll hög kvalitet, menar Johan Öberg. Men antagligen var det också den positiva särbehandlingen vid rekryteringen som gjorde att de kritiker som kom ställde sig frågande till om de skulle skriva om ett

pedagogiskt experiment eller en vanlig utställning.

En av årets deltagare, Sinziana Ravini, tycker att kursen hade kunnat se annorlunda ut, men att föreläsningarna ger henne oerhört mycket. Fast hon är kritisk till att det behövs en sådan här kurs även om idén är god:

– Man har stigmatiserat konstnärer som inte vill se sin härkomst som relevant. De måste gå igenom en transformationsprocess för att bedömas på samma grunder som de svenska.

Hon tycker också att de som tas in borde få möjlighet att gå där längre.

– Nu släpper man dem innanför paradiset portar, men inte ända in.

Även Sinziana Ravini tycker att synen på konst är för snäv i Sverige, och önskar att konsten från övriga delar av världen fick möjlighet att berika konstlivet.

Trots allt är både Alberto Juárez Brujo och Alvaro Arrosamena ändå nöjda med att de tog chansen till ett år på Valand.

– Kursen gav oss möjlighet att komma in på universitetet, arbeta och ta kontakt med människor som man bara kan träffa här. Vi kunde bygga upp relationer och det var väldigt positivt. Även de negativa reaktionerna var bra för de är något som vi kan bygga nya idéer på, säger Alvaro Arrosamena.

– Gästföreläsningarna var väldigt intressanta och varierade. Och det som verkligen gjorde att kursen ändå känns lyckad var utställningen på Konsthallen. Då kunde man se med vilken kraft vi kom in i konstlivet. Det var väldigt positivt att få visa vår konst i ett legitimerat sammanhang. Jag tror att det kom 2 000 människor, så då kunde man se att det finns ett verkligt intresse för vår konst från konstintresserat folk, säger Alberto Juárez Brujo.

Kajsa Asklöf

– Det här är ett experiment. Jag tror att problemet med kursen och skolan är att allt hänger på pengar som finns eller inte finns. Runt om i världen finns det skolor som kanske inte har så mycket pengar, men som drivs av mänsklig energi, säger Alvaro Arrosamena t. h. på bilden.

Ny webbplats Om arbetsplatskonflikter

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Webbplatsen för arbetsplatskonflikter har haft 33 000 inloggningar sedan starten i september.

Har du en idiot till chef? Eller en gnällspik till kollega?

Sådana som gör allt så förbannat fel medan du försöker göra rätt? Sådana som varken vill eller kan lyssna.

Nu kan du få hjälp – på webben.

EN ODISKAD KAFFEKOPP. Sedan kan helvetet braka löst, eller den bistraste kyla svepa in. Enligt Thomas Jordan, docent vid institutionen för arbetsvetenskap, är alla arbetsplatskonflikter unika och har sin egen historia.

En sak har dock många gemensamt – de hanteras oskickligt och tillåts eskalera.

– Det är då människor blir lidande, sjukskrivningarna ökar och kvaliteten på verksamheten försämras.

När statistiska centralbyrån ställde frågan till ett stort antal svenskar om de varit inblandade i en arbetsplatskonflikt det senaste halvåret svarade 30 procent ja. Huruvida det är en bra värdemätare är det ingen som vet, men klart är att det idag finns ett stort behov av hjälp att lösa tvister och friktioner på arbetsplatser. 33 000 inloggningar på GU:s webbplats för arbetsplatskonflikter sedan starten i september talar sitt tydliga språk. Sidan har utvecklats av Thomas Jordan.

– Jag har forskat på temat konflikter i tio år och samlat en hel del kunskaper. Min ambition har alltid varit pedagogisk, snarare än forskningsmässig. Jag vill att mina kunskaper ska vara till nytta.

Ett anslag från Verket för innovationssystem (VINNOVA) på 500 000 kronor gav honom chansen att göra vad han beskriver som det roligaste han gjort i sitt arbete.

– Jag jobbade heltid med sidan i ett halvår. Bearbetade material, skrev texter och utformade layout och grafisk design. Jag gjorde nästan allt själv.

Den stora fördelen med en hemsida på Internet är den direkta tillgängligheten. Det är i akuta situationer som de allra flesta söker information och då är det lite sent att börja leta på bibliotek, menar Thomas Jordan. Därför ska det också vara enkelt att klicka sig fram till det man söker på den behovsstyrda webbplatsen. Den är uppdelad i fem huvudsektioner med till exempel en "akutmottagning", som riktar sig till drabbade, och en "konfliktakademi" för dem som vill lära sig mer om konflikthantering. Det finns också en avdelning för dem som behöver bearbeta tidigare konflikter och en kring hur man kan förebygga och fanga upp konflikter.

Thomas Jordan hoppas att webbplatsen bidrar till

en utveckling av en konstruktiv konfliktkultur i Sverige. Vi har mycket att lära, menar han.

– Med den multietniska arbetskraft vi har idag måste vi lära oss att förstå och hantera olika gruppers världsuppfattningar och perspektiv. Hur ska man kunna umgås om man har olika uppfattningar om uppfostran, könsroller och religion? Jag vill gärna bidra till att en sådan kulturkompetens skapas. Ett föregångsland är faktiskt USA där man på sina håll kommit ganska långt med vad som kallas management of diversity.

I USA HAR MAN dock en mycket bossigare chefskultur än i Sverige. I konfliktsammanhang kan det vara på gott ont. I vissa situationer kan det vara bra med någon som pekar med hela handen medan andra kräver en mjukare "svensk" ledarstil.

– Det finns då en risk att man ältar varenda liten frustration. En bra chef är lyhörd samtidigt som han driver en tydlig linje. Han måste kunna markera och säga: "Nu kör vi". I Sverige har vi många bra kvinnliga chefer, som till exempel inte tycket det är ett misslyckande att anlita hjälp utifrån när det behövs.

Risker för konflikter är också särskilt stor i branscher där det sker nedskärningar. Det skapar ofta större arbetsbelastning och stress. Samtidigt blir folk nerviga och bevakar sina positioner.

– När Ericsson fick problem kunde vi se hur besöken på webben ökade därifrån, säger Thomas Jordan.

Han vet inte om det blivit värre, men säger att många konfliktkonsulter brukar hävda att antalet arbetsplatskonflikter blivit fler. Vad ska man då göra om det börjar dra ihop sig till bråk?

– Det finns egentligen inga standardtips, men ett allmänt råd är att prata med en klok utomstående person, säger Thomas Jordan. Det är också viktigt att man har en lärande inställning, både inåt och utåt, och att man inte bara reagerar efter sin egen begränsade bild. Kommunicera. Kör inte bara på att motparten är en idiot som ska be om ursäkt. Det finns nästan alltid ingredienser i en konflikt som han ser men inte du. Genom att lyssna på honom kan du lära dig om hur du själv agerar i en konflikt.

Lars Nicklason

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Det är viktigt att man har en lärande inställning och kommunicerar med motparten, säger Thomas Jordan.

<http://arbetsplatskonflikt.av.gu.se/>

GU satsar friskt

Under 2002 har GU Journalen skrivit rejåla artiklar om GU:s oetiska aktieplaceringar, om kursutvärderingar och ointresset för pedagogik, om klassklyftor, löneskillnader och demokratiska brister...

Ingening har dock engagerat läsarna så mycket som en liten försvunnen presentation av GU:s friskvårdsatsning.

KAN JAG TA MIN timma när som helst? Kan jag räkna in tiden när jag cyklar till jobbet? Kan jag fönstershoppa på Avenyn? Kan jag samla ihop mina timmar under ett år till en längre ledighet?

Frågorna var många. För många. Telefonväxeln blockerades. Mailservern sprängdes.

Kanske inte riktigt. Men nästan. Det har tagit två heltider att besvara alla frågor. Åtminstone känns det så för Hilding Sjöden och Ulf Broberg på avdelningen för personal och organisationsutveckling. Sedan i september har de arbetat med friskvårdsatsningen.

– När artikeln kom i GU Journalen satte det igång. Vi har fått hundratals frågor. Men det har varit roligt. Gensvaret har mestadels varit mycket positivt, säger Hilding Sjöden.

VID DET HÄR LAGET känner säkert de flesta läsare till innebörden av beslutet om friskvårdspolicyn som togs i oktober. För säkerhets skull tar vi det dock en gång till. Alltså, GU ger sina heltidsanställda upp till 1 000 kronor per år för motion eller friskvård hos motionsanordnare som har avtal med universitetet. Bara hos dessa. Hur funkar det? En rekvisitionsblankett som undertecknats av den anställdes avdelningschef/prefekt lämnas till motionsanordnaren som fakturerar universitetet för träningskort eller tider som köps. Överstiger beloppet ettusen kronor betalas detta genom nettoavdrag på den anställdes lön. Någon retroaktiv ersättning lämnas inte ut.

Dessutom har alltså varje heltidsanställd rätt till en timmes ledighet, utan löneavdrag, per vecka för motion eller friskvård. Denna är dock inte bunden till

FOTO: HILLEN NAGEL

några motionsanläggningar utan kan utnyttjas till vilken friskvårdsaktivitet som helst – dock inte till fönstershopping på Avenyn eller cykling till och från jobbet. Det är kanske också bäst att tillägga att man inte kan samla ihop sina timmar. Skidveckan i fjällen får alltså bekostas av den vanliga semestern (inte ens liftkortet kan betalas med de 1 000 kronorna).

– Man kan heller inte, som några undrat, kompenseras för friskvårdsaktiviteter som man ägnar sig åt på helgerna, säger Hilding Sjöden.

PÅ GRUND AV ALLA frågor har arbetet, som från början var tänkt som en "sidosyssla", tagit mycket mer tid än vad han trodde.

– Men det har gått i vågor. När de upphandlade motionsanordnarna presenterades på webben i februari blev vi bombarderade igen. Man undrar varför inte ens egen lokala simhall är med och så vidare.

Än så länge är bara tre motionsanordnare upphand-

lade: Fysiken, Hagabadet och GotEvent med en rad olika anläggningar såsom Valhalla, Lundbybadet, Frölundabadet, Askimbadet, Skatås, Ruddalen och Rambergsvallen. Men det fler tillkommer lovar Hilding Sjöden.

– Vi vill ha ett större utbud och geografisk spridning. Problemet vid första upphandlingsrundan var att få anläggningar uppfyllde GU:s formella upphandlingskrav. Man lämnade inte fullständiga uppgifter på Riksskatteverkets blanketter och så vidare. Förhoppningsvis rättas detta till under våren.

Och under tiden håller bombardemanget av frågor på att avta.

– Men samma sak lär väl hända nu när den här artikeln publiceras, säger Hilding Sjöden och skrattar.

Lars Nicklason

<http://www.gu.se/wp/internx/2003-3/Int-030307-001267.htm>

Silver till GULD – GU:s fotbollslag blåsta på seriesegern i sista matchen

CHAMPAGNEN LÄG PÅ IS, tändstickorna intill segercigarrerna. Inför sista matchen såg vägen till Korpens högsta division vidöppna ut för GU:s fotbollslag GULD. Inte ett enda mål insläppt under hela hösten. Serieledning. Nu återstod bara bottenlaget Larsio. En munsbit.

Icke.

I hårda korpsammanhang räcker det inte att bara ställa ut skorna på plan. Utan hjärta och akademisk sisu tappar man inte bara boll. Utan också turen. Och matchen. När domaren blåste full tid hade nästjumbon Larsio gjort det enda målet. Samtidigt hade tabelltvåan vunnit sin match och pockat tre pinnar. Därmed vann de serien – en futtig poäng före GULD.

– Det var en stor besvikelse... i en kvart, 20 minuter. Sedan tror jag alla i laget förlåkade sig med tanken på att harva ytterligare en säsong i division två, säger Niklas Karlsson, lagledare och forskare vid psykologiska institutionen.

Det är förstås den sista snöpliga förlusten man minns, men egentligen var det vårsäsongen som bäddade för andraplatsen. 15 insläppta mål och tre förlorade matcher är med GULDmätt mätt bedrövligt.

– Sedan starten 1998 har vi vunnit varenda serie och klättrat spikrakt från sjuan till tvåan. Vår första säsong var faktiskt den svåraste. Det är många bra lag i bottendivisionerna som vill upp. I de övre serierna hänger lite sämre lag kvar år efter år.

Inom GULD, som står för Göteborgs universitets lärare och doktorander, finns en hel del erfarenhet från vanliga division tre till sex, men inte några elitspelare.

– Vi spelar för att det är kul och samlar själva ihop till planhyror, domarkostnader och andra avgifter. Det blir 400-500 kronor per spelare och år.

Men nog borde GU stödja GULD med några slantar? I dessa varumärkes- och imagetider borde det vara guld värt att ha ett lag i Korpens högsta division. Ska man tro Niklas Karlsson är GULD där efter årets säsong.

Tidigare har det varit så och så med träningen men i år satsar man hårt redan i mars.

Lars Nicklason

Sex, hälsa och död lockar

Under det gångna året har närmare 300 doktorsavhandlingar producerats vid GU. Vilka intresserar oss mest? Går man efter dagstidningarna verkar det vara de med ett visst inslag av sex, hälsa eller död.

"PSYKOLOGEN TÄNDER IBLAND på patienten", "Sex-begär styr ofta förövaren", "Varför vill du leva i celibat?", "Hallänningarna lever längst", "Min död är min"...

Ovanstående är rubriker som har saxats ur några av våra dagstidningar. Men de pushar varken för Kalle och Stina som talar ut om sina sexvanor, det senaste pedofilmordet eller Pontus Gårdinger som valt att avstå från sex ett par år. Nej, bakom de feta rubrikerna döljer sig fem feta doktorsavhandlingar. Går man till pressarkiven Mediearkivet och Presstext framstår dessa fem som några av de GU-avhandlingar som fått allra mest uppmärksamhet i pressen under det senaste året. Och alla innehåller de nya forskningsrön om sex, hälsa eller död.

Suzanna Lundblads *Aspects of Psychotherapy – Emotional Experiences and Personal Development* består av fem studier som visar att åtta av tio patienter som

går i psykoterapi mår bättre efteråt. "Psykoterapi hjälper" var rubriken på hennes pressmeddelande inför disputationen. Men behandlingsmetoden påverkar inte bara patienten utan även psykoterapeuten. En av avhandlingens studier visar till exempel att 75 procent av 226 tillfrågade psykologer någon gång känt sexuell attraktion till en patient. Feta rubriker landet runt förstås. "Psykologer vill ha sex med sina patienter" rubricerade Aftonbladet, medan GT höll sig till "Psykologer tänder på sina patienter".

– GT satte också in en bild på mig och terapeuten i TV-serien Sopranos, hon som behandlar maffiabossen. Först blev jag irriterad över tilltaget och rubriken, men när jag läst hela artikeln några gånger lugnade jag mig. Den var faktiskt mycket bra. Andra delar av avhandlingen belystes också, säger Suzanna Lundblad.

Överlag tycker hon att de flesta tidningar gjort ett bra jobb. Några av hennes kollegor har dock rynkat på näsan och tyckt att "det är synd att din forskning ska exponeras på detta grunda sätt".

– Men har ni läst hela artiklarna? har jag svarat då. Visst, man säljer artikeln på den sexuella attraktionen

mellan terapeut och patient men jag känner mig faktiskt inte felbehandlad eller tillplattad på något sätt. Det har bara vara roligt att bli uppmärksammad i media. Och det är ju universitetets tredje uppgift.

Förutom Suzanna Lundblads avhandling är det följande fyra som ligger bakom rubrikerna ovan: *Från barndom till brott – Om 20 män dömda för sexuella övergrepp mot 38 barn* av Inga Tidefors Andersson, *Psychological Assessment of Candidates to the Catholic Priesthood – A Comparison between Bishops' and Psychologists' Views* av Karin Stadler, *Life Expectancy in the Province of Halland, Sweden – A Historic to Modern, Socio-epidemiological Perspective with Focus on Cardiovascular Diseases* av Amir Baigi och *A Good Death – on the Value of Death and Dying* av Lars Sandman.

Lars Nicklason

Lärare – ett eftertraktat yrke

Nu vill UFL även ha forskarutbildning

LÄRARUTBILDNINGEN, ALLMÄN INGÅNG, vid Göteborgs universitet – det är en av de populäraste utbildningarna i landet i dag.

Omkring 2 000 studenter läser till lärare vid GU, den utbildning som är tänkt att vara hela universitetets angelägenhet.

Fullt utbyggd kommer lärarutbildningen att ha cirka 5 000 studerande. Det samlade ansvaret ligger hos UFL, utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildningen. Där har man bland annat anordnat ett rådslag om det allmänna utbildningsområdet i lärarutbildningen, där samtliga kursledare och lärare på kurser inom området samt berörda utbildningsledare och studievägledare varit inbjudna.

– Ämnet för rådslaget var "Hur organiserar vi kärnan i vår lärarutbildning?" berättar Maj-Lis Sjöbeck, utbildningsdirektör på UFL. Glädjande nog hade nästan ett hundratal lärarutbildare hörsammat inbjudan och deltog i de stundtals intensiva överläggningarna. Det är ju viktigt för oss att ha nära kontakt med fakulteterna och ständigt vara öppna för samtal med de många deltagarna i lärarutbildningen.

UFL har också i olika omgångar utlyst medel för strategiska satsningar inom områden som är av stor vikt för utbildning och forskning inom lärarutbildningarna.

– Utvecklingsmedlen är avsedda för fakultetsövergripande projekt som är av en sådan omfattning att de inte kan inrymmas inom den ordinarie kursutvecklingen. Dessa satsningar utgör på olika sätt en viktig del av universitetets arbete på förnyelse.

Forskarutbildning är också något man vill satsa på.

– Tanken är att redan verksamma lärare och de nya lärarstudenterna skall få en egen forskarutbildning. Den nya forskarutbildningen skall innehålla en fördjupning av samtliga delar som ingår i den grundläggande lärarexamen: ämneskunskaper, allmänt utbildningsområde och verksamhetsförlagd utbildning.

En forskarskola med inriktning mot lärarprofessionsvetenskap – det har UFL fått planeringsmedel för från Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.

– Vi vill samverka med högskolorna i regionen för att få en forskarskola till GU. Med anledning av detta har vi

bland annat anordnat ett heldagsseminarium på temat *Mellan kunskapsbildning och utbildning – om forskning och forskarutbildning knuten till lärarutbildningen*. Diskussionen från heldagsseminariet kommer att fortsätta i mindre seminarier som sedan ska lägga grunden för ett samarbete mellan fakulteterna i en forskarutbildning för verksamma och blivande lärare.

Eva Lundgren

2002 – året då GU blev störst

Var ligger Nordens största universitet?

Än så länge är svaret: i Lund.

Men Göteborg är på väg i kapp.

Och det med stormsteg.

GÖTEBORGS UNIVERSITET var ett av få lärosäten i Sverige som förra året klarade sitt utbildningsuppdrag, dessutom med råge. Söktrycket har varit särskilt högt till lärarutbildningarna, merparten av vårdutbildningarna, psykologprogrammet, Europaprogrammet men också till flera andra program. Varför man söker sig till GU – ja, enligt styrgruppen för Identitet och image, som bland annat undersökt studenternas inställning till universitetet, är det förstas storstaden som lockar. Men även universitetets goda rykte och de många intressanta utbildningarna.

– Ett av skälen till GU:s popularitet är sannolikt

konceptet Cityuniversitetet, påpekar rektor Bo Samuelsson i GU:s årsredovisning. Den nyss beslutade flytten av Pedagogien in till centrum utgör den sista pusselbiten. De lärarstuderande kommer i framtiden att få helt nya möjligheter att delta i det studiesociala livet.

Den Chalmersgemensamma satsningen på IT är ett område som Bo Samuelsson lyfter fram liksom miljövetenskaplig forskning och forskning kring hållbar utveckling. Bland annat har Göteborgs miljövetenskapliga centrum i samverkan med andra universitet i Europa bidragit till en "European Panel on Sustainability".

– Göteborgs universitet har en tydlig marin profil, påpekar rektor. Omkring en tredjedel av den naturvetenskapliga fakultetens verksamhet är inriktad mot marin forskning och utbildning och universitetet har tillgång till flera marina forskningsstationer.

Bo Samuelsson nämner också STUG-undersökningen, där 13 000 studenter fått berätta vad de anser om GU, Universitetets vecka och samarbetet med Oslo och lärosäten i Västsverige, som viktiga händelser under året.

Men det finns problem.

– Anslagsutvecklingen ger inte en lika ljus bild. Universitetet får ökade uppdrag inom grundutbildningen men dessa är inte kopplade till ökade uppdrag inom forskning och forskarutbildning. Ett annat problem är att flera av de stora externa bidragsgivarna inte betalar full kostnadstäckning vilket tär på de fasta forskningsresurserna. Till detta ska läggas att många externa finansierare kräver motfinansiering för sina bidrag. Detta innebär att andelen fasta forskningsmedel minskar oroväckande.

Eva Lundgren

Vad hände vid fakulteterna?

2002 var Sahlgrenska akademins första hela verksamhetsår. Det tog sin tid innan akademien fann sin organisationsform men trots problemen har forskning av internationell klass, utbildning och utveckling kunnat genomföras. Även vid övriga fakulteter har 2002 inneburit framgångar när det gäller forskning och studenttillströmning men också svårigheter.

DET PRESES GÖRAN BONDJERS lyfter fram i akademins årsberättelse är Håkan Olausson, förra årets Fernströmspristagare, vars forskning om beröringsnerv fått uppmärksamhet i internationell press. Hans rön kan bland annat få betydelse för förståelsen av kronisk smärta och stress.

John-Olov Jansson och hans forskarlag upptäckte att möss som saknade ett immunreglerande hormon blir feta. Och Kristina Höglund skrev en avhandling om aerobicsinstruktörer och anorexi.

– Hela 170 personer antogs förra året till akademins forskarutbildningar, samtidigt avlade omkring 100 doktorander examen, förklarar Göran Bondjers. Antalet studenter som började sin utbildning vid akademien uppgick till 1 200 medan 500 tog grundutbildningsexamen. Totala antalet studenter var 3 000, en ökning med 200 jämfört med 2001.

SÖKANDETRYCKET till akademins utbildningar var de högsta i landet.

– Anslagen från olika forskningsfinansierare har ökat tämligen påtagligt under året, berättar Stefan Nilsson, dekanus för naturvetenskapliga fakulteten, i sin årsberättelse. Fysikinstitutionen har fått rejäla anslag och forskning om biologisk mångfald har beviljats medel. Några av fakultetens forskare, Birger Schmitz och Eleanor Campbell, har av Vetenskapsrådet tilldelats epitetet "excellenta forskare".

När man allmänt talar om naturvetenskapens kris har ändå tillströmningen av studenter till fakulteten varit god.

Humanistiska fakulteten har fyllt sitt grundutbildningsuppdrag med råge, särskilt när det gäller lärarutbildningen. Man har även fyllt forskarutbildningsuppdraget. Av över 40 nya doktorer är nästan hälften extern-

finansierade och det är en trend som bara fortsätter.

Religionsvetenskap har varit populärt. Även grundkurser i franska och spanska har varit översökta. Japanska är efterfrågat, inte minst bland unga män.

– Samhällsvetenskapliga fakulteten har några av GU:s mest översökta program och kurser, berättar dekanus Lennart Weibull. Psykologprogrammet är landets mest översökta, även socionomprogrammet ligger högt. Under några få år har antalet studerande vid fakulteten ökat med en fjärdedel.

Statsvetenskap rankades nyligen som etta i landet. Antalet externfinansierade projekt har ökat kraftigt.

ANTALET SÖKANDE till Handelshögskolans olika program är mycket högt. Forskningen är ofta mång- eller tvärvetenskaplig och man har lyckats mycket väl med att dra in externa medel. En ny professur i ekonomisk historia har inrättats, den så kallade Söderbergprofessuren med Ulf Ohlsson som förste innehavare.

Handelshögskolan har också satsat stort på post.doctjänster för att försäkra sig om en god tillväxt av nya forskare.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten fick förra året två nya program vid institutionen för hushållsvetenskap: kost- och friskvårdsprogrammet samt restaurangmanagerprogrammet, båda mycket eftersökta. Även det idrottsvetenskapliga programmet startade förra året och fick ett stort antal sökande.

– Lärarutbildningarna har blivit hela universitetets angelägenhet, påpekar UFL:s ordförande Eva-Lena Dahl i sin årsberättelse. Kommuner och skolor i Västsverige deltar i såväl ledningsarbete som implementering vilket lägger en grund för nära relationer mellan universitetet och skolverksamhet.

Nästan hälften av fakultetens intäkter förra året bestod av forsknings- och utbildningsuppdrag. Skolforskningen inom fakulteten har uppmärksamats internationellt.

Utbildningarna vid Konstnärliga fakulteten hör till de mest eftersökta i landet. De har också ett gott internationellt rykte vilket visar sig i ett omfattande studentutbyte, speciellt inom fri konst och musik.

Forskarutbildningen, som påbörjades 2001, har femton doktorander inom fyra olika områden: design,

musikalisk gestaltning, musikpedagogik och digital gestaltning.

IT-universitetet blev egen fakultet den första juli. Programmen har sökande från hela regionen och utbildning och forskning är tvär- och mångvetenskaplig. Under 2002 har man skapat ett nytt grundutbildningsprogram: Software Engineering and Management.

För UB var 2002 ett år fyllt av förändringar.

– Omvandlingen till digitala tjänster har gått fort, berättar överbibliotekarie Jon Erik Nordstrand. Antalet elektroniska lån är nu ungefär lika stort som antalet papperslån. Men de elektroniska lånen har inte gjorts på bekostnad av traditionella lån, dessa har tvärtom ökat!

En studio för läshandikappade har inrättats, liksom en raritetskammare för särskilt värdefullt material. UB har också inlett samarbete med biblioteket i Alexandria.

Detta är i korthet något av allt som hänt under ett år vid Göteborgs universitet.

Eva Lundgren

Fakta/GU

Grundutbildning

40 000 studenter varav 66 % kvinnor
26 000 helårsstudenter 3 650 avlagda examina

Forskarutbildning:

2 600 aktiva forskarstuderande
varav 55 % kvinnor
380 nyantagna forskarstuderande
varav 56 % kvinnor
260 doktorsexamina
70 licentiatexamen

Personal

5 100 anställda motsvarande 4 500 heltidsarbeten
varav 2 400 lärare/forskare och doktorander
samt 410 professorer
1 700 teknisk/administrativ personal

Ekonomi

2 625 mkr anslagsmedel
1 397 mkr externa medel och
övriga intäkter
4 022 mkr intäkter totalt

2002 var det år då...

psykolog- och tandläkarutbildningarna hamnade i topp vid Moderna Tidens ranking. Det var också året då GU fick ett vetenskapligt råd, det hälsovetenskapliga centret invigdes, statsvetenskapliga institutionen visade sig vara bäst i landet och vi fick ett handikappcentrum. 2002 lämnade Lennart Olausson humanistiska fakulteten för att bli rektor i Malmö. Och vår egen rektor, Bo Samuelsson, meddelade att han inte ställer upp för omval. Vad hände mer? GU Journalen har samlat några notiser om året som gått, självklart hade de kunnat vara många fler...

Ny professur

En donation på 20 miljoner kronor från Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser har möjliggjort en ny permanent professur vid Handelshögskolan. Förste innehavare blir Ulf Olsson, professor i ekonomisk historia.

Tanken med Torsten och Ragnar Söderbergs professur är att en särskilt förtjänt professor vid Handelshögskolan frigörs från sina ordinarie sysslor under fyra år för att helt kunna koncentrera sig på något specialområde. Ulf Olsson kommer att ägna sig åt att utveckla företagshistoria som en tvärvetenskaplig forskningsgren.

Statsvetenskap vid GU bäst i Sverige

Det visade en utvärdering gjord av Vetenskapsrådet.

Framför allt ligger Göteborgs universitet väl till när det gäller internationell publicering, nyrekrytering och kvalitetsarbete. Men utvärderingen pekade också på hur statsvetenskapliga institutionen vid GU på ett ovanligt lyckosamt sätt klarat av den svåra balansgången mellan att å ena sidan ta hand om och stödja de forskarstudierande och å andra sidan ändå ställa höga krav på resultat.

– Man har också lagt märke till allt det intressanta samarbete som finns vid institutionen, påpekade professor Bo Rothstein. Statsvetenskap är ju ett väldigt brett ämne, här finns allt från folk som forskar om förståelsen av Platon till forskning om matematiska modeller. Att få alla dessa olika vetenskapsmän att kommunicera och på så sätt korsbefrukta varandra är något som vi arbetat mycket med.

Centrum för handikappforskning invigt

Centrum för tvärvetenskaplig forskning om funktionshinder och handikapp invigdes i somras. Rektor Bo Samuelsson knöt samman fem blågula band symboliserande olika områden som nu ska samarbeta när det gäller forskning och forskarutbildning rörande funktionshinder.

Handikappforskning kan handla om allt från medicinska till sociala frågor, men också om vad som egentligen ska klassas som ett handikapp.

– Det beror ju delvis på vilket samhälle man lever i, konstaterade Bo Samuelsson. Dyslexi till exempel fanns ju inte före Gutenberg. Det nya centret har fått en lovande början. Låt oss nu hoppas att det fortsätter så här.

Lennart Olausson – rektor i Malmö

Lennart Olausson, dekanus vid humanistiska fakulteten, lämnade Göteborgs universitet för att bli rektor vid Malmö högskola.

Det blev en humanist, idé- och lärohistoriker, som tog över ledningen för Malmö högskola. I snart fem år har Lennart Olausson varit dekanus vid humanistiska fakulteten när han kände sig mogen att ta sig an nya uppdrag:

Hälsovetenskapligt centrum invigs

Torsdagen den 21 februari invigdes det nya hälsovetenskapliga centret Hälsovetarbacken. Vårdvetenskapliga fakulteten och flera andra institutioner flyttade in. Göran Johansson invigningstalade, därefter var det guidning.

Det var under december och januari som Vårdvetenskapliga fakultetens tre institutioner – arbetsterapi och fysioterapi, omvårdnad samt vårdpedagogik – flyttade in i lokalerna och därmed samlades under ett tak. I huset finns också avdelningarna för logopedi och audiologi och institutionerna för socialmedicin, allmän medicin och näringslära.

Stor variation på utbildningarna

Duktiga lärare – men oengagerade. Så ser det ut vid GU enligt en utvärdering där studenterna fått svara på frågor om det mesta. Undersökningen ska leda till åtgärder, försäkrade rektor Bo Samuelsson.

Studenterna var nöjda med sina lärares kunskaper samt med kurslitteratur och examination. Men många studenter ansåg att ingen lyssnar på dem. Utvärderingen STUG, Studerande vid Göteborgs universitet, bygger på en enkät som skickades ut till samtliga drygt 13 000 studenter vid något av de cirka sjuttio olika nybörjarprogrammen vid GU. Förutom frågor om varifrån studenterna kommer, föräldrarnas utbildning, bostad med mera, fick de svara på vad de tycker om sin utbildning, om lärare, studietakt, infriade eller icke infriade förväntningar.

– Jag är mycket imponerad av resultatet, man har verkligen svarat eftertänksamt och noggrant, berättade projektledare Gudrun Balke vid en presskonferens den 18 februari.

25 år med religionsvetenskap

Cybermuslimer, Osama Bin Laden samt konstnären Ivan Aguéli hörde till de ämnen man kunde få veta mer om då religionsvetenskap fyllde 25 år.

Religionsvetenskap är ett område som blir allt populärare. Institutionen hör med sina cirka 450 studenter till en av de större vid humanistiska fakulteten och ämnesbredden är stor – allt från Bibelstudier till buddhism, livsåskådning och filosofi.

– Vi är nästan som en minifakultet, påpekade doktorand Martin Berntson. Religion kan handla om samhällvetenskap, historia och humanism, förutom teologi förstås. Den som går här har chans att bli mycket allmänbildad.

Den första december 1977 blev man egen institution.

Konst får ny dekanus

Hans Hedberg, Valands rektor, blir ny dekanus vid Konstnärliga fakulteten. Han efterträdde Bengt Olsson vars förordnande gick ut 1 juli.

– Bengt Ohlsson har varit dekanus i fem år och ville inte ställa upp i valet för en period till. Det är ju inte precis något livstidsjobb, sade Nils-Olof Halling vid Konstnärliga fakultetskansliet.

Den Konstnärliga fakulteten har under lång tid letts av folk från Musikhögskolan. Innan Bengt Olsson av Gunnar Sjöström. Därför sökte valberedningen medvetet efter någon från bild- och formområdet den här gången.

Hans Hedberg har en professur i fotografi vid Konstfack i Stockholm. För två och ett halvt år sedan tog han tjänstledigt för att bli rektor vid Valand.

Ny utbildning i världens roligaste – och jobbigaste – arbete

Att vara krögare är det roligaste som finns, berättade Leif Mannerström, men arbetsdagen kan vara hur lång som helst, från halv sju på morgonen till sent på natten.

Den som vill lära sig detta roliga och ansträngande jobb kan läsa programmet för restaurangmanager, ett av två nya populära program vid institutionen för hushållsvetenskap. Det andra är kost- och friskvårdsprogrammet.

Det var två mycket eftersökta program som institutionen för hushållsvetenskap startade förra året. Kost- och friskvårdsprogrammet ger utbildning till rådgivare inom kost- och friskvårdsområdet. Bland annat ska studenterna lära sig att bedöma förhållanden i samhället som påverkar människors hälsa samt kunna initiera och delta i hälsofrämjande arbete.

Programmet är om 120 poäng men kan genom fristående kurser utökas till 160 poäng.

Programmet för restaurangmanager ger grundläggande kunskaper i hushållsvetenskap med inriktning mot restaurang eller management. Programmet ger också förutsättningar för att kunna utveckla och leda restaurangverksamhet.

Programmet är om 80 poäng men kan efter fördjupning leda till kandidatexamen.

Arbetsområdena finns inom restaurangbranschen, egna företag samt inom försäljning av livsmedel. Programmet kan också utgöra bas för de högskolepoäng som krävs för undervisning på livsmedels- samt hotell och restaurangprogrammen i gymnasiet.

GU får pengar från rekryteringsdelegationen

Varför inte låta universitetet adoptera några gymnasieskolor? föreslog Ingrid Lundgren och fick pengar från rekryteringsdelegationen för Tröskelprojektet.

Ambassadörsprojektet, där studenter med icke-akademisk bakgrund går ut i gymnasieskolor och Komvux för att berätta om hur det är att studera vid universitetet, gick in i en ny fas.

Det projekt Ingrid Lundgren ansvarar för har tilldelats 876 000 kronor. Pengarna ska gå till personalkostnader under de tre år projektet pågår.

Förvaltningsprogrammet ackrediterat

Förvaltningsprogrammet vid GU har som första utbildning i Europa ackrediteras av European Association for Public Administration Accreditation.

EAPAA är ett europeiskt kvalitetsnät-

verk med cirka tjugofem institutioner med förvaltningsutbildning.

– Det är mycket glädjande att vi fått den här ackrediteringen som kommer att få stor betydelse för Förvaltningshögskolan i framtiden, påpekade prefekt Björn Brorström. Ackrediteringen innebär att vi kommer att få lättare att samarbeta med andra universitet och utbyta lärare och studenter.

Årets pedagogiska pristagare

– Mitt mål är att mina studenter inte ska behöva mig mer!

Så sade Pia Muchin, universitetsadjunkt vid Högskolan för teater, opera och musikal, när hon fick årets individuella pedagogiska pris.

Pia Muchin har bland annat tagit initiativ till den fristående kursen "skådespelaren som pedagog" där studenterna själva får skapa en dansföreställning.

– Jag är väldigt intresserad av genusfrågor så tanken är att studenterna i sin föreställning ska skildra manligt – kvinnligt på något sätt. Studenterna är mycket positiva till kursen, det handlar om att arbeta med sin egen kreativitet men också om att utvecklas som pedagog så att man kan lära andra.

Pia Muchin har också i samarbete med Chalmers Medialab introducerat digitala och interaktiva element i den sceniska gestaltningen.

Årets pedagogiska lagpris gick till Gunilla Hellqvist, Stig Rödger och Bernhard von Below, lärare vid institutionen för samhällsmedicin. De fick priset för att ha utvecklat och genomfört kursen "Tidig yrkeskontakt" där man integrerar olika delar av den medicinska praktiken för att bättre kunna förklara och förstå ohälsa.

Priserna delades ut vid doktorspromotionen den 19 oktober.

196 miljoner kronor till Göteborgs universitet

Vetenskapsrådet delade ut 1,7 miljarder kronor till svensk grundforskning. Till de lärosäten som fick mest hörde Göteborgs universitet, som tilldelades sammanlagt 196 miljoner kronor. Två forskare vid GU fick pris för sin excellens.

Professor Eleanor Campbell forskar om den kondenserade materiens fysik och professor Birger Schmitz undersöker händelser i solsystemet vilket ska leda till upprättandet av ett arkiv över solsystemets historia. Dessa båda forskare utsågs av Vetenskapsrådet som excellenta och fick därför extra anslag, 1,3 miljoner vardera, till sin forskning.

Även ett stort antal andra forskare vid GU fick medel.

Hit hör Ingrid Sahlin, universitetslektor vid sociologiska institutionen, som undersöker myndigheters trovärdighetsbedömningar samt Agneta Holmäng, professor vid Wallenberglaboratoriet, som undersöker hormonell programmering hos foster.

Sammanlagt ha 237 projekt vid GU beviljades anslag av Vetenskapsrådet.

Innehåll viktigare än metod

LÄRARUTBILDNINGEN ÄR, precis som Sven-Eric Liedman påpekar, en av universitetets viktigaste uppgifter. De blivande lärarna är jämte föräldrarna kanske de som kommer att ha den allra största påverkan på våra kommande studenters kunskaper och lust att lära. Vad kan då vara mer angeläget än att ge dem ett professionellt bemötande och en högklassig utbildning? En utbildning som ger dem såväl gedigna ämneskunskaper som förmåga till empati, att kunna möta andra människor med respekt och en förmåga att ge uttryck för demokratiska värderingar. Det är mycket de blivande lärarna förväntas kunna när de lämnar universitetet.

Stafettpinnen

Det ställer i sin tur höga krav på de lärare, studievägledare och samordnare som är verksamma inom lärarutbildningen, men också på kommunen och de lärare i skolan som har hand om studenterna under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Detta är ingen enkel uppgift. Lärarutbildningen vid Göteborgs universitet är populär och studenterna många, vilket leder till problem om inte organisationen fungerar. Att man nu betonar att utbildningen skall vara hela universitetets angelägenhet är mycket bra men det ställer som sagt stora krav på att det finns en tydlig och välfungerande organisation. Det är vi skyldiga framtidens studenter. Att vara verksam inom lärarutbildningen är en oerhört stimulerande och rolig uppgift som också berikar den egna verksamheten. Jag har nyligen avslutat undervisningen av ett antal av de studenter som går sin fjärde termin i den nya lärarutbildningen. Sällan har jag träffat så entusiastiska och duktiga studenter. De är engagerade och ställer krav på sin utbildning. Utmärkt – för det är väl sådana lärare vi vill ha inom skolväsendet?

DE I UTBILDNINGSSAMMANHANG välkände amerikanen Neil Postman har i sin bok *The End Of Education* rest den viktiga frågan om inte utbildningsdiskussionens tyngdpunkt borde ligga på själva meningen med

FOTO: GÖRAN OLJESON/NGU

utbildningen snarare än att fokusera på lämpliga undervisningsmetoder. Enligt ett gammalt talesätt Postman citerar finns det inte mindre än 21 olika sätt att framföra en folklig ballad på och alla är riktiga. På samma sätt förhåller det sig med inlärning – ingen kan – fortsätter Postman, hävda att det ena sättet att känna, minnas och söka fakta, bygga associationer och dra slutsatser är överlägset alla andra. Att påstå det är att trivialisera kunskapsinhämtningen och reducera denna till en mekanisk färdighet. Postman har en klar poäng och måhända är det så att universitetets struktur ännu inte anpassat sig till det faktum att själva målet med skolutbildningen idag ser annorlunda ut än för tjugo år sedan. Skolans mål idag är i första hand inte att förbereda elever för lönearbete utan för ytterligare studier – åtminstone om vi skall leva upp till de utbildningspolitiska målen om att mer än 50 % av ungdomarna skall fortsätta till högre studier innan de fyllt 25 år. För att nå upp till dessa mål är det än viktigare att ha talesättet om de många sätten att framföra balladen i bakhuvudet. Det innebär att det inte kan finnas någon eller

några som anser att de har ett absolut tolkningsföreträde på hur det bästa lärandet skall gå till. En lärarutbildning som är hela universitetets angelägenhet innebär att vi också måste acceptera en mångfald och en pluralism när det gäller hur lärande skall ske. Universitetets styrka är att vi som agerar inom dess ramar utgör komplement till varandras olika kompetenser. Detta är nämligen precis den form av samarbete som vi kräver att våra lärarstudenter skall behärska när de är färdiga med sin utbildning. Att universitetens strukturer är sega behöver inte nödvändigtvis vara av ondo. Om vi tror att det vi lär oss genom att studera vid universitetet snarare är ett visst förhållningssätt till kunskap, en förmåga att strukturera och analysera så finns det ingen motsättning i att universiteten inte genast anpassar sig till hur det omgivande samhället ser ut. Snarare kan det i vissa avseenden vara bra med långsamma förändringar.

Universitetet har dock förändrats ganska avsevärt under det sista decenniet. Inte bara genom att vi idag tar emot ett mycket större antal studenter utan också vad avser dess styrform. Rektor utses inte längre av en valförsamling bestående av lärare, forskare, studenter och övriga anställda utan av regeringen efter förslag av universitetsstyrelsen vilket innebär en inskränkning av autonomi. Styrelsens ordförande, Arne Wittlöv, har ett förflutet inom en verksamhet där man ibland har ett annat förhållningssätt till kunskap än inom akademien. Detta behöver inte vara negativt men lönsamhet och vinstmaximering som är centrala begrepp i näringslivet kan vara problematiska inom universitetets breda verksamhetsområden. Vad jag är nyfiken på är hur styrelsens ordförande ser på den verksamhet jag anser vara en av universitetets absolut viktigaste nämligen lärarutbildningen. Jag lämnar således över budkaveln till Arne Wittlöv.

Anki Dellnäs

Fil dr i idéhistoria
Utbildningsledare humanistiska fakulteten
Föreståndare Centrum för värdegrundsstudier

Å Språkspalten

DEN FÖRRA SPRÅKSPALTEN skrev jag dels om ljust uttal av långt *a*, dels frågade jag om någon hört en uttalsskillnad mellan frågeordet *vart* med kort, ljust *a* i riktningsbetydelse respektive med långt, mörkt *a* när det är fråga om befintlighet (i det senare fallet alltså i den allt vanligare formen *Vårt är den?* i stället för det äldre *Var är den?*)

Jag har fått kommentarer om båda dessa fenomen från en läsare. Hon påpekar att i hennes göteborgska uttal, inlärt i Lunden på 1950-talet, fanns, förutom *skata!*, också utropsordet *hana!* med långt, ljust *a*. Det känner jag igen från 1970-talet, då jag flyttade till Göteborg, men nu var det länge sedan jag hörde det. Vad hana har för ursprung är väl inte helt klart. Min kollega Rune Gustafsson, bördig från Hisingen, menar att det är en hopdragen form av *Herrena då!*

Om uttalet med långt mörkt *a* i *vart* menar samma läsare att det kan ha sitt ursprung i TV-serien *Pistvakt*,

där det lär förekomma. Det är en möjlig förklaring.

En annan läsare har ställt en fråga om förnamnet *Said*. Enligt frågeställaren förekom det inte så sällan skolkamrater med detta förnamn under hans uppväxt i Bohuslän på 1940- och 50-talen, och det rörde sig då inte om "nya svenskar" som fört med sig namnet från sina hemländer. Jag har slagit upp namnet i *Förnamnsboken* 1995 (Allén & Wählin). Där kan man finna uppgifter om att namnet hade sin starkaste period som dopnamn under 1950- och 60-talen, och att det 1973, då den första frekvensundersökningen av detta slag gjordes, fanns 175 män med det namnet bland svenska medborgare. Däremot kan man inte se några tecken på att namnet skulle vara mer spritt i Västsverige än på andra håll i landet. (Vid frekvensundersökningen 20 år senare fanns det 663 svenska medborgare som bar namnet *Said*. En av dem är rektor för Högskolan i Borås.)

Det allra mest typiska västsvenska namnet är f.ö. enligt *Förnamnsboken* kvinnonamnet *Alinde*. Av 261 svenska kvinnor med det namnet bodde på 1990-talet 250 i västra Sverige. Ett så vackert namn förtjänar större spridning i landet, tycker jag.

Skicka dina frågor direkt till:
kerstin.noren@svenska.gu.se

Kerstin Norén
Institutionen
för svenska språket
Dekanus
Humanistiska fakulteten

FOTO: GÖRAN OLJESON/NGU

Lärarutbildningen, en b-utbildning?

LÄRARUTBILDNINGEN vid Göteborgs universitet är hela universitetets angelägenhet. Så beskrivs utbildningen. En sådan beskrivning innebär att alla fakulteter förutsätts vara engagerade i utbildningen vilket skulle medföra ett rikt och brett utbud av kunskap och lärande samt att det vetenskapliga synsättet skulle förstärkas. Men i realiteten finns det uppenbara brister i synen på lärarstudenter, synen på lärarutbildningen och synen på utbildningsvetenskap som akademiskt område.

Lärarutbildningen är i ett nyskapande skede där synen på kunskap och lärande har ändrats i relation till hur lärandeprocessen hos barn och ungdomar ser ut. Det i sin tur leder till ett nytänkande i arbetsformer och lärandeprocess som bryter mot den akademiska traditionen och verkar "störa" de fakulteter som är inkopplade på lärarutbildningen. Lägg därtill synen på lärarstudenten som "mindre kvalitativ" och "frågvis". Att som lärarstudent få höra kommentarer som dessa sporrar knappast.

De studenter som söker sig till lärarutbildningen har en mycket varierande bakgrund och erfarenhet. Detta ställer andra och höga krav på utbildningen och lärarna.

I UTBILDNINGSPLANEN för lärarutbildningen vid GU står det under rubriken Ämnesbegreppet, "De ämneskunskaper som ges inom lärarutbildningen skall ge studenter kunskaper i och om ämnet för att kunna undervisa". Det innebär att syftet med lärarutbildningen inte är att skapa experter inom sina ämnen utan experter på att lära ut sina ämnen. Om kunskapen om att lära ut finns hos våra framtida lärare kommer de att kunna sprida den glädje, kunskap och fascination som finns inom ämnena, vilket i slutändan leder till kunnigare framtida studenter. Hur ska man kunna lära ut ett ämne utan redskap om hur man lär ut?

En jämförelse kan göras med läkarutbildningen. Läkarstudenterna läser anpassade kurser för sin kommande yrkesroll tex kemi för läkare läses på Sahlgrenska

och inte på Chalmers/GU. Lärarstudenterna läser däremot kemi på Chalmers/GU där kursen är en kemistutbildningskurs modifierad för lärare. Modifieringen fyller inte alla de behov en lärarstudent behöver för sin kommande yrkesroll.

Hur kommer det sig att läkarstudenterna får sina ämneskunskaper anpassade efter sitt syfte/yrke och inte lärarstudenterna?

Här kommer en annan faktor in – status. Läkaryrkets status är högre än läraryrkets. Men måste universitetet hålla samma linje? Att se lärarstudenterna som en andra klassens studenter som är mindre begåvade är för mig en syn som är långt ifrån de syften en utbildning ska ha på ett universitet. Man dömer ut utbildningsvetenskap som ett "flumämne" som inte hör hemma i de "fina korridorerna".

KUNSKAPEN OCH INSikten om hur läraryrket fungerar måste öka bland dem som är inblandade i lärarutbildningen. Utan denna kunskap blir det ingen relevant och meningsfull utbildning för blivande lärare vid GU. Kunskapen om hur man lär ut måste ligga i ämnesinstitutionernas eget intresse för att själva utvecklas och hitta nya sätt att angripa sitt ämne och sin forskning. För att kunna mötas på ett bra sätt gäller det att vara lyhörd för varandras kunskaper och metoder samt vara beredd på att anpassa sig och samarbeta över gränser som tidigare var stängda. Lärarutbildningen ger möjligheter för fakulteterna att mötas under helt andra former än idag.

Lärarstudenter är inte några andra klassens studenter utan en grupp med en rikt varierande bakgrund, som är medveten om sitt yrkesval och ställer höga krav. Det är viktigt att samtliga fakultetsföreträdare tar kritiken på allvar och svarar. Eller gör man som vanligt och försöker tiga ihjäl kritiken dvs styra genom tystnad?

Christofer Danielson

Ordförande, Utbildningsvetenskapliga studentkåren vid Göteborgs universitet

REPLIK

LÄRARUTBILDNINGEN, en b-utbildning? ALDRIG blir svaret.

Att lärarutbildningen är hela universitetets angelägenhet stämmer, många fakulteter samarbetar i utbildningen. Det ställer nya krav på fakulteterna av anpassningen till en professionsutbildning, till tvärvetenskaplig kunskapsutveckling och till implementering av didaktiska kunskaper inom ramen för sina ämnen. Fakulteterna är, med olika takt, i färd med att arbeta med dessa frågor. Men om artikeln stämmer är det ett upprörande tecken på att man inte tillräckligt diskuterat frågor om olika elevkategoriers specifika kunskapsområden och kunskapsutveckling. Självklart är att fakulteter, där sådana kränkande attityder gentemot lärarstudenter lever och kan uttryckas, har ett problem, som de måste lösa. Det är inte lätt att förändra etablerade synsätt på studenter och på utbildningars status. Men det måste göras.

Om och när sådana kränkningar, som artikeln talar om äger rum, kommer UFL att agera på samma sätt som skett vid tidigare tillfällen. Fakultetsledningarna kommer att delges vad som hänt. Generellt gäller, att ingen student vid Göteborgs universitet skall utsättas för kränkande behandling och specifikt gäller, att lärarutbildningen är en för Sverige oerhörd viktig utbildning, vars studenter har rätt till respekt för sina professionellt grundade och särskilda kunskapskrav. Enligt min uppfattning är kränkande behandling av den art, som artikeln talar om, så allvarlig att läraren bör avskiljas från sin undervisning omedelbart.

Maj-Lis Sjöbeck

Utbildningsdirektör, UFL

Varför så svåra ord?

EN AV UNIVERSITETETS UPPGIFTER är att föra ut forskningens resultat och det vetenskapliga synsättet i samhället. Detta kallas för "tredje uppgiften".

Ett minimikrav på att "föra ut" är att mottagaren förstår vad man säger. Men när jag ser en del uppsatser är det som om det vetenskapliga vore att använda svåra ord. Inte så att jag förmenar specialiteterna att använda tekniska ord med en precis innebörd, tex är det säkert utmärkt att alla medicinare betecknar mitt skenben som tibas och när en tekniker gör det matematiska tricket fourier-transform finns det inte något alternativt ord.

Men när helt vanliga studenter skriver "kontext" när de menar, tror jag, samma sak som "sammanhang", ja då är det något som är fel. En mer bevandrad person kan kanske upplysa mig om huruvida "kontext" har en definierad mening som skiljer sig från ordet "sammanhang", men i så fall är det något som undgått de studenter jag frågat om saken. Som jag ser det innebär detta slag av meningslösa synonymer bara ett avstånds-tagande från den vanlige läsaren utan att lägga till en precisering för den i ämnet skolade specialisten.

Jag har hittat i vart fall fyra olika användningar av ordet "diskurs". Har ett ord fyra närliggande betydelser

borde vi väl lära studenterna att undvika sådana ord i sina framställningar, eftersom texten då blir mindre pregnant, inte mer som den borde bli när tekniska termer används.

Detta är inte platsen för att diskutera innebörden i begreppet diskurs. Min poäng är att jag mött studenter som trott att deras uppsats skulle bedömas bättre om de laddade in ord av detta slag för att ge uppsatsen vetenskaplig karaktär.

Ibland stöter jag på termer som jag har verkligt svårt att förstå. De kräver att jag stannar upp, och medan jag försöker förstå uttrycket tappar jag sambandet med texten. För att ge ett enda exempel ur den hög jag kan stapla upp: jag stötte en gång på uttrycket "internalisera externaliteten". Efter en del tänkande förstod jag att det betydde ungefär följande: Antag att jag har en fin trädgård som mina promenerande grannar kan titta på och njuta av. Då blir dom glada, och jag har åstadkommit en positiv externalitet. Men jag har ingen direkt glädje av att de blir glada. Om jag då låter alla som blir glada betala mig får jag också ut något av det. Då har jag internaliserat deras glädje, dvs internaliserat externaliteten.

Jag skall inte trötta med fler exempel som därtill

kanske visar det glashus min obildning befinner sig i. Jag kan ha missuppfattat vad orden betyder, deras exakta mening. Men det är just det som är min poäng, om det finns motsvarande termer i det vardagliga språket bör de användas just för att motverka missuppfattningar och för att spara min hjärnkraft till när den verkligen behövs. Om, som i exemplet ovan, internaliserad externalisering bara betyder att vi har entreavgifter till allsvensk fotboll, ja då kan vi väl skriva det utan krumbukter.

Varför tar jag upp dyrt papper med denna klagskrift. Jo, därför att jag är bekymrad över utvecklingen med för mig allt mer svårlästa texter. Och om jordnära och praktiska studenter lämnar universitet med en tro att de förväntas använda termer som "socialt kapital", "diskurs" och "kontext" för att visa att de kan sin Foucault och Bourdieu, ja då har vi åstadkommit något som är helt motsatt den "tredje uppgiften".

Karlfeldt skrev om Fridolin att han kunde "tala med bönder på böndernas sätt men med lärde män på latin". Är den moderna versionen "han talar med bönder på obegripligt språk men latin talar han inte alls".

Jon Erik Nordstrand

överbibliotekarie, UB

Nej, det är ingen FET lögn

GU JOURNALEN är inte ett självklart forum för en debatt om kostrekommendationer men när Birgitta Strandvik får stort utrymme för sin uppfattning att råden om minskad fett- och därmed ökad kolhydratkonsumtion är farliga för hälsan känner jag det angeläget att komma med ett genmäle.

BS:s huvudtes är att det är kolhydraterna, inte fetten, som är orsaken till fetma och höga blodfetter. Ett av BS:s huvudargument är att man snabbt blir hungrig på nytt och överkonsumerar kalorier om man "äter dubbelt så mycket kolhydrat som fett, vilket är lätt hänt".

Visst är det lätt hänt, eller rättare sagt närmast oundvikligt (utom för eskimåer) när man som BS räknar gram för gram. Begriplig blir relationen först när de energigivande näringsämnen uttrycks i procent (E%) av kostens, måltidens eller livsmedlets totala energiinnehåll.

Efter flytten från trädkronorna torde våra förfäders energiintag under miljoner år varit fördelat på i runda tal 75, 15 och 10 E% för respektive kolhydrat, fett och protein, dvs i viktenheter inte bara dubbelt utan 10 ggr mer kolhydrat än fett. Kolhydraterna kom huvudsakligen från frukt och rötter. Under följande 100 000 år som jägare-samlare var motsvarande siffror enligt Eaton (1997) runt 45, 20 och 35 E%. Under de senaste 10 000 åren, nu som jordbrukare, är vi tillbaka till 75, 15 och 10 E%, med cerealier som huvudsaklig kolhydratkälla och fördelningen är fortfarande sådan i många u-länder.

I västvärlden bland vanligt folk nådde fetthalten inte över 20 E% förrän under det tjugonde seklet. I Sverige var fördelningen dock 65, 20 och 15 E% långt in på 1920-talet för att på 1960-talet nå rekordvärdena 45, 40 och 15 E%, i viktenheter en sänkning från 7 till bottenrekordet 2,5 ggr mer kolhydrat än fett. Nu svarar däremot sackerar för en tredjedel av kolhydratkalorierna.

ENLIGT BS:S TEORI borde "feta män som sover gott om natten" varit talrika i varje fall under de senaste 10 000 åren och kunna bekämpas genom en kost med mindre än 40 E% kolhydrat och mer än 45 E% fett (= mindre än 2 g kolhydrat per gram fett). Aktuella nordiska näringsrekommendationer (NNR) har som mål en kost med 55 E% kolhydrat och 30 E% fett. Efter fyrtio år av kostinformation i Sverige har vi landat på 50 respektive 35 E%.

Tvärt emot BS hävdar fetmaforskare som Astrup, Björntorp och Rössner att man för att uppnå mättad behöver en större energimängd av en kost som är fettrik och kolhydratlag än av en som är fettlag och kolhydratrik. Är så den fettrika kosten förenad med låg fysisk aktivitet är risken större för ett kaloriöverskott ledande till fetma.

Med ett unikt åtta månader långt kostförsök på unga friska danskar som åt en kost enligt NNR har Sandström et al (1992) visat att den medförde signifikanta och gynnsamma förändringar i kroppsvikt, blodtryck, blodfetter och koagulationsfaktorer. BS:s for-

muleringar "brist på essentiella fettsyror ger ökad aptit" och "Får man inte äta fett så..." är nonsens i relation till de kostråd som ges. Hennes beskrivning av västerlandets kost "dvs mycket margarin fett och lite mättat fett" är helt förbluffande. Vi äter visserligen nu mer margarin än smör i Sverige men BS synes tro att det bara är smör som har mättat fett. Där är förvisso 2/3 av fettsyrorna mättade men det gäller ju också för mjölk, grädde och ost och är de dominerande fettsyrorna i praktiskt taget alla slag av charkuterivaror. Västerlandets kost har högre halt av mättade fetter än någon annan kostform.

MEDELHAVSKOSTEN har länge tjänat som exempel på en i-landskost som är förenad med låg risk för hjärt-kärlsjukdomar. Jämförd med västerlandets kost innehåller den väsentligt mera bröd och pasta (vars kolhydrater BS vill varna för) men samma fetthalt genom väsentligt mycket mer vegetabiliska oljor (dvs margarinets fetter som BS är tveksam till) och mycket mindre av smör och andra mejerivaror. Andelen mättat fett är sålunda mycket lägre, dock med ett undantag, Frankrike. Den franska paradoxen är dock ett klenstöd för BS:s sakligt illa underbyggda inledande avslutning: "Mat ska laga med smör" men slutar bättre med "och ätas med kärlek". Visst ska hjärtat va me, ju friskare desto bättre.

Björn Isaksson

Professor emeritus i klinisk näringslära, GU

Jo, det är det visst

PROFESSOR BJÖRN ISAKSSON är upprörd över att jag ifrågasätter de kostrekommendationer som han varit med och skapat för Norden och som är i samklang med dem som används internationellt sedan många år. Jag förstår att man kan bli upprörd när något man stolt stått för i många årtionden ifrågasätts. Kanske känns också den lätta stil som en krönika har för nonchalant för ett så viktigt ämne?

BI vill avfärda min krönika som "nonsens". Jag har förvisso inte i GU skrivit en vetenskaplig artikel men innehållet – i annan form – skulle mycket väl kunna ingå i en review i en internationell tidskrift. Mitt "tyckande" har nämligen inspirerats av så välkända internationella näringsforskare som Manohar Garg, Tom Clandinin, Stephan Cunnane, Michael Crawford, Alistair Sinclair, Artemis P. Simopoulos, Walter Willett m fl. I årets januarinumner av Scientific American skriver Walter C. Willett och Meir J. Stampfer om det som BI kallar "BS hypoteser". Jag tror inte att BI kan avfärda dem lika lätt som mig. Båda är verksamma som professorer i epidemiologi och nutrition vid Harvard School of Public Health och i medicin vid Harvard Medical School. Att intresset för kostrekommendationer är stort över hela världen framgår också av att Gary Taubes, internationellt välkänd näringskribent, nyligen har fått ägna helsidor i New York Times och Times (London) åt denna diskussion och refererat forskare som ifrågasätter de gällande fettrekommendationerna. Orsaken till allt detta intresse är vad jag inledde min krönika med, nämligen den alarmerande och galopperande utvecklingen av fetma, diabetes och allergi i västvärlden och i utvecklingsländerna. I Sverige har en kraftig ökning dessutom noterats ner i åldrarna.

Det min krönika ville fästa uppmärksamheten på

men som BI helt har förbisett är att allt fler forskningsresultat talar för att kvalitén på fett troligen är viktigare än kvantitén. Detta gäller då mycket mer än om det är mättat eller fleromättat fett. Därför är det för mig i denna diskussion mindre intressant om vi rekommenderar 15 eller 40 energiprocent fett så länge vi inte anger vilken typ av fleromättat fett som ingår och dessas proportioner till det mättade och enkelomättade fett. Det jag framför allt ville lyfta fram i min krönika var kvoten mellan de fleromättade n-6 och n-3 fettsyrorna i kosten. Denna är betydelsefull eftersom samma enzymer konkurrerar om elongaser och desaturaser i metabolismen av dessa essentiella fettsyror och dessutom de icke essentiella, dvs de som kan bildas av kolhydrater, protein och fett. Jag medger att jag använde mig av ett enkelt språk i krönikan eftersom det inte skulle vara en vetenskaplig artikel och detta har säkert bidragit till att BI helt missförstått mitt budskap.

Medelhavskostens vegetabiliska oljor är huvudsakligen enkelomättade och i dessa länder ätes fett på skinkan och på det feta ankbröstet samt feta ostar men, som BI mycket riktigt påtalar, mycket frukt och grönsaker. Pastan är ofta bara förrätt, och när den ätes som huvudrätt är det ofta med feta såser. Medelhavskosten, liksom den franska kosten, är mycket blandad och ger därför en lägre kvot mellan n-6 och n-3 fettsyror än den vanliga västerländska kosten. I USA ligger denna kvot omkring 15 och hos oss omkring 10, även om näringsrekommendationerna hos oss förespråkar 5. Det är den höga n-6/n-3 kvoten som jag i krönikan – som ju skall kunna läsas av andra än näringsutbildade – kallar margarin fett, väl medveten om att det är en stark förenkling. Det är dock huvudsakligen margarinfettet som ger oss den höga n-6/n-3 kvoten och det är denna

höga kvot som i våra rättförsök visat sig så farlig (Marina Korotkova, Akademisk avhandling, Göteborgs Universitet 2002)

BI insinuerar genom citering att jag skrivit uttryck som jag varken sagt eller skrivit. "Feta män som sover gott om natten" är visserligen ett klassiskt citat men dessa män kan mycket väl ha blivit feta och fått höga triglyceridvärden av kolhydrater. Det finns många män som ätit rätt sorts fett och som är smala och sover gott. Det beror på det totala energiintaget i relation till den fysiska aktiviteten.

DEN FYSISKA AKTIVITETENS stora betydelse är vi helt överens om men nedgång i densamma eller genförändringar kan inte förklara den enorma accelerering som skett i utveckling av det metabola syndromet under den tid som de nu gällande kostrekommendationerna funnits och som i stort sammanfaller med margarinets införande. Det vore därför bättre att ha en konstruktiv diskussion hur dessa rekommendationer skall förändras i stället för att hänvisa till att människor inte följer rekommendationerna. Om de inte gör det kanske det är något fundamentalt fel i dem för de inpräntas i varenda livsmedelsbutik där magra produkter överträffar varandra längs hyllorna. Det är med djup oro jag noterat att de nya livsmedelsbaserade näringsrekommendationer som Livsmedelsverket håller på att förfärdiga kan vara lika insnöade som deras arbetsnamn "SNÖ".

Birgitta Strandvik
professor vid institutionen för
kvinnors och barns hälsa

Astronomi på havets botten

Text: Eva Lundgren **Foto:** Hillevi Nagel

När jag kommer in på Birger Schmitz rum på fjärde våningen i Geovetarcentrum har han just fått bekräftat från tidningen Science att ytterligare en av hans artiklar blivit antagen. Han har nyligen kommit hem från USA och ska snart iväg igen och påpekar att han ännu inte ställt om sig utan vaknar klockan tre varje morgon.

Ändå har han påfallande mycket tid att diskutera det som varit hans stora intresse ända sedan han som liten pojke förundrat kikade upp mot stjärnhimlen: det självklara.

NATURVETENSKAP – nej, för Birger Schmitz handlar det inte om teknik och exakta beräkningar. Naturvetenskapen ligger nära poesi, konst och religion, förklarar han, eftersom den, precis som konsten, försöker förstå världen och människans plats i denna.

På bordet i hans rum på Geovetarcentrum ligger prover på grus och stenar i små glasburkar. Från en låda tar han upp en svartgrå sten och jämför med en sten där sedimentlagren ger tydliga ränder.

Den svartgrå stenen är en meteorit som nyligen fallit ner på jorden.

Den randiga stenen kommer från Kinnekulle och där finns också en meteorit, fast skillnaden är att den är ett fossil och föll ner på jorden för cirka 480 miljoner år sedan. Bägge stenarna härrör från samma kollision mellan två himlakroppar i det stora asteroidbältet emellan Mars och Jupiter.

Och det var upptäckten av fossila meteoriter i Kinnekulle som fick Birger Schmitz att inse möjligheten av att beräkna och rekonstruera meteoritnedfallet på jorden från den tid en av de största kollisionerna i solsystemets senare historia inträffade, då kanske rentav en liten planet exploderade.

Då, för 480 miljoner år sedan, strax efter kollisionen, föll åtminstone 100 gånger fler meteoriter ner på jorden jämfört med i dag.

BERÄTTELSEN OM HUR Birger Schmitz funnit belägg för det här och därmed skapat sensation i den vetenskapliga världen låter lite som en pojkdrom som går i uppfyllelse. I centrum för berättelsen finns en amatörgeolog och tre stenhuggarbröder.

– För ett tiotal år sedan hittade en geolog en kalkplatta från bröderna Thors stenbrott i Kinnekulle, berättar Birger Schmitz. Den hade kasserats eftersom den hade en svart fläck i mitten, en fläck som efter analys visade sig vara resterna av en meteorit. En amatör-

geolog, Mario Tassinari, blev intresserad och bad bröderna Thor hålla ögonen öppna efter fler meteoriter bland kalkstenen. Man har sedan dess funnit över fyrtio fossila meteoriter där. Förutom dessa finns endast fyra kända fossila meteoriter i hela världen!

Att man hittat så många fossila meteoriter just på Kinnekulle kan man förvånas över, men Birger Schmitz är övertygad om att liknande upptäckter skulle göras runt om i världen om man bara letade.

– Men det som i dag är södra Sverige var för 480 miljoner år sedan ett stort innanhav. Meteoriterna föll alltså ned i vatten, bäddades in i sediment som förstnades och blev kalksten. Där just de här meteoriterna fallit ner har den årliga tillförseln av sediment gått mycket långsamt. En dryg miljon är ryms inom ett kalkstenslager på några meter.

Just ett sådant kalkstenslager, en vägg från Kinnekulle, fyra meter lång och några decimeter bred, ligger på en bänk uppe på Geologen – en vägg där man tydligt ser under två miljoner år avsatta sedimentlager med en och annan fossil insprängd.

Upptäckten av fossila meteoriter i Kinnekulle har väckt ett enormt internationellt intresse, inte minst efter artiklar i Science.

Bröderna Thor och Mario Tassinari har blivit något av vetenskapliga hjältar och Birger Schmitz har bjudits

gång en asteroid hotar träffa jorden. För det kommer att hända igen och även om det troligen inte blir samma katastrof som för 65 miljoner år sedan, kan ett asteroidnedslag leda till att ett land förstörs eller att en jätteflodväg dränker bebodda områden.

MAN VET ALDRIG vart forskningen leder. Därför ska man inte fråga alltför mycket efter nyttan av olika projekt eller vad nya rön egentligen har för praktiskt värde.

– I dessa dagar där forskarna ständigt måste motivera hos anslagsgivare varför de håller på med just den forskning de ägnar sig åt, där allting måste vara så samhällstillvänt, bör man komma ihåg att vi varken hade haft någon Kopernikus, Kepler eller Newton om kort-siktiga nyttoaspekter fått styra. Det enda vi kan säga om framtidens forskning är att den kommer att överraska oss och överraskningar går inte att kommendera fram. När jag nu kommit tillbaka till Sverige blir jag förtvivlad över vad jag ser. Duktiga forskare och lärare lider av utmattningsdepression, det finns inga pengar till forskarassistenter och doktorander, inget till grundforskning. GU borde göra allt för att bli ett högpresterande forskaruniversitet och verkligen värna om de begåvningar man har. I stället pytsar man ut de resurser som trots allt finns till alla möjliga verksamheter. Vi i Sverige ser passivt på medan USA passerar oss med stormsteg.

Universitetets uppgift är stor, menar Birger Schmitz. Enorm. I grunden handlar det om att skapa och upprätthålla en världsbild.

– I den världsbild som de flesta människor håller för sann i västvärlden i dag ingår exempelvis en tro på den så kallade växthuseffekten. Det finns många forskare som inte alls anammar teorin att koldioxidutsläpp redan lett till ett varmare klimat men ändå är detta något de flesta människor i väst är övertygade om. Och märkligt nog satsas enorma resurser för att förhindra följderna av växthuseffekten men väldigt lite på att forska om vi verkligen har en uppvärmning på gång. Få är medvetna om att det klimat vi har nu är ovanligt kallt, under större delen av jordens historia har det till exempel inte funnits is på polerna.

ENLIGT DEN VÄRLDSBILD forskarna förmedlat börjar även den biologiska mångfalden utarmas.

– Det är däremot något vi kan konstatera lite till mans när vi går ut på en väräng för att njuta av blommorna. Det blir glesare och glesare för varje år. Men vad är det för nytta med mångfald kan man undra? Kanske räcker det med tre djurarter, kor, hästar och grisar, vad ska vi med de andra till? Jag brukar föreslå att man stiger upp på ett berg och sedan kikar ner. Det har tagit berget tio miljoner år att bildas. Hur många miljoner år har de tagit för de arter som nu försvinner i skrämmande hastighet att bli till? En värld som är biologiskt torftig skulle kanske fungera – men skulle det vara en värld värd att kämpa för?

Birger Schmitz är bara hemma en dryg vecka, sedan bär det iväg igen, till Houston, Texas, och den korta tid han har i Sverige vill han ägna hustrun, de fyra barnen, huset i Kungsladugård och promenader med hunden. Samt vidare funderingar över det självklara.

– Hundar är ju lika människor – de kan känna sorg, glädje, ilska, saknad. Var i utvecklingskedjan började känslor uppstå? Kan en gädda känna sorg? De flesta frågor har vetenskapen inget svar på. Men vart man än kommer i världen söker människor efter det goda. Man skapar religioner, filosofi, konst och litteratur, positiva värderingar. Allt detta är också resultat av det naturliga urvalet. Men varför har inte det här urvalet gjort oss till blodtörstiga barbarer, sådant vet vetenskapen inget om.

En värld värd att kämpa för. Tid att fundera över det självklara.

När Birger Schmitz som åttaåring förundrat tittade

upp mot stjärnhimlen var han inte säker på om det var dinosaurier eller stjärnor han ville ägna sig åt. Det blev geologi där han så småningom kunde kombinera båda intressena – han blev en maringeolog som söker svar på vårt solsystems gåtor genom att titta ner i jorden i stället för upp mot himlen

– Utvecklingen går så fort inom astronomin. De senaste åren har vi fått bevis på att universum rymmer ett oändligt antal planeter, varav en del kan ha förutsättningar för liv. Nästa steg blir att försöka se om dessa planeters atmosfär innehåller syre. Hittar man syre någonstans där ute innebär det att där måste finnas fotosyntes! Jag tror att genombrottet, att man hittar tecken på liv på andra planeter, kommer att ske under min livstid. Men om det är så som många menar, att liv endast finns på jorden, tänk då vilket ansvar! Det innebär en oändligt mycket större uppgift att värna om livet och mångfalden här än att irritera sig på att man inte har den senaste mobiltelefonen. Det är den här sortens perspektiv som det är universitetets uppgift att förmedla.

Birger Schmitz

Yrke: Professor i marin geologi, utsedd till excellent forskare av Vetenskapsrådet

Familj: Hustru Elisabeth, fyra barn, Joakim, 17, Ludwig, 14, Laura, 6, Nelly, 4

Bor: I Kungsladugård och Houston

Intressen: Musik, natur, egyptologi, hunden, vännerna

Senast lästa bok: *George W Bush – the Southern Take-over of American Politics*, av Michael Lind.

Senast sedda film: Djungelboken II tillsammans med barnen, innan dess Alexander Sokurovs *Den ryska arken*

Motto: Pär Lagerkvists dikt: En gång skall du vara en av dem som levat för längesen. Jorden skall minnas dig så som den minns gräset och skogarna, det multnade lövet...

in till USA ett flertal gånger, nu senast som gästforskare vid Rice University i Houston. Förra året utsågs han av Vetenskapsrådet till excellent forskare.

I USA har Birger Schmitz arbetat förut. Första gången var 1988 då ingen mindre än den kände forskaren Luis Alvarez i samband med en Nobelpristagarmiddag bjöd in den nydisputerade Birger Schmitz till Berkeley för att arbeta i hans forskargrupp.

– Då var frågan om varför dinosaurierna dog ut ännu inte avgjord. Den teori jag hade tagit ställning för i min första vetenskapliga artikel var den så kallade vulkanismhypotesen – att det var ett vulkanutbrott för 65 miljoner år sedan som orsakat dinosauriernas plötsliga död men också utplånandet av cirka sjuttiofem procent av alla skalbärande djur i havet. Den konkurrerande teorin, att dinosaurierna dött ut på grund av ett asteroidnedslag, som bildade den enorma krater som nu finns på Yucatánhalvön i Mexiko, var ännu inte bekräftad.

DET VAR ALLTSA trots en viss skepsis till Alvarez forskning som Birger Schmitz begav sig till USA där han snart blev övertygad om asteroidteorins korrekthet.

– Iridium. Där fanns gåtans lösning. Det finns mer än 10 000 gånger så mycket iridium i asteroider och meteoriter än i jordiskt material. Just i gränsskiktet mellan tertiär och krita finns ett tunt lager med iridium och de fossil av dinosaurieben man hittat ligger alltid under detta lager, aldrig över. Iridium. De forskare som en gång studerade hur iridium uppför sig i sediment hade ingen aning om att deras mödor skulle leda till lösningen av dinosauriernas gåta. Deras forskning kan också leda till att vi kommer att vara beredda nästa

Det kreativa blodet

Som liten flicka var jag elev på Stora Teaterns balettskola. Jag var tanig och rädd, men när jag stod i kulisserna och väntade på att få gå in och göra min lilla roll hände något. Mina sinnen öppnades. Musiken vibrerade i mina fötter. Plötsligt kunde jag varje rolls sänger, repliker och danser, ja i stort sett hela pjäsen utantill. Cirkushästens blod pulserade i mina ådror. Jag var salig.

IDAG VET JAG MER om vad som hände i min inlärningsprocess.

Jag hade lagrat hela föreställningen i form av text, musik, stilkänsla och dramaturgi i mitt känslominne, den emotionella intelligensens minne.

Vi börjar mer och mer förstå värdet av den kunskapsbildning som föds via våra sinnen och känslor och kallar den för estetisk kunskap. "Att lära sig saker handlar om att plötsligt förstå något som man alltid förstätt, men på ett nytt sätt", säger Doris Lessing.

Den kunskap som vi endast läser oss till, den intellektuella, är inte förankrad i vårt hjärta med samma djup och har därför inte samma förmåga att beröra. Den emotionella intelligensen har lättare att bygga broar till de värdegrunder vi bekänner oss till såsom demokrati, etik, moral, rättvisa och jämlikhet.

Vi behöver kombinera hjärta och hjärna. Jag menar att denna kunskap är ett viktigt komplement till det strikt akademiska.

REGELBUNDNA MÖTEN med kultur i form av konst, dans, musik och teater stärker dessutom vårt immunförsvar, sänker vårt blodtryck och förbättrar vår matsmältning. Hjärnans impulser finner nya vägar, hoppar över censurerande delar, tar sig in i lustcentra och in i det vi populärt kallar för höger hjärnhalva.

När jag stod där i teaterkulissen trodde jag säkert att jag var utvald att stå på scenen och född med teaterblod i ådrorna. Nu vet jag att alla människor har fått del av detta blod. Det är bara en kreativ, medveten och motiverad träning som behövs. "Att medvetandegöra det omedvetna" skriver Konstantin Stanislavskij i sin skådespelarhandbok *En skådespelares arbete med sig själv*.

I min undervisning använder jag sedan länge rollspelets makt för att öka studenters inlevelseförmåga, förmåga att uttrycka sig och stärka deras självförtroende. Vi människor behöver träna oss i att duga, träna vårt mod att vara oss själva, träna vår lust att finnas till och våga tycka om oss själva.

FOTO: GÖRAN OLFSSON/GU

"Ett gott självförtroende är att inte förhäva sig i medgång men inte heller förlora sig i motgång" som en klok gumma en gång uttryckte det.

ATT KÄNNA LUST, att ha roligt och finna humor i sin existens är ännu en viktig del av den medvetna träningen.

"Humor är en allvarlig sak", sa Hjalmar Söderberg. Från scenen kan det vara svårare att få människor att skratta än att gråta. Då menar jag det goda skrattet. Det som får oss att älska, förstå och ha respekt för varandra.

Göteborgs universitet är det enda i landet med en konstnärlig fakultet. Vi har en stark tro på att alla i samhället behöver få ta del av den kunskap och forskning som de konstnärliga institutionerna erbjuder.

Det konstnärliga perspektivet belyser och fördjupar vår tillvaro.

I DEN NYA lärarutbildningen, som nu har ett drygt år på nacken, har den konstnärliga fakulteten ansvar för en del av kurserna. Alla lärarstudenter läser tre av sina terminer i det allmänna utbildningsområdet. Detta för att få ett värdeperspektiv på sin inriktning och en större

social kompetens. Alldeles i dagarna avslutades en delkurs inom vår fakultet. Här fick studenterna gruppvis skapa en egen konstnärlig gestaltning inom konst, foto, ljudkonst, musik eller teater. Tillsammans med ett reflekterande skriftligt arbete är detta en kurs, som har stor chans att bevaras länge i studenternas sinnesminnen, berika dem och därmed också stärka deras självförtroende.

VI KONSTNÄRER, filmare, musiker och skådespelare brinner för vår konst, men vill inte bara ses som kosmetika och dekorativa utsmyckningar. Vi delar gärna med oss av den insikt som konstnärligt utövande ger.

Kanske är det så, att den lilla flickan, som stod i kulisserna på Stora Teatern och väntade på sin entré, nu får uppleva att det snart vibrerar i fötterna på hela universitetsetablissemangen och att det kreativa blodet tillåts flöda genom hela dess blodomlopp.

Gunilla Gårdfeldt

lektor, Musikhögskolan i musikdramatik och scenisk/musikalisk kommunikation